ΔΥΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Α'.

Ὁ ἥλιος κατήρχετο πρὸς τὴν δύσιν του. Αἱ σκιαὶ τῶν λοφίσκων καὶ τῶν δένδρων ἐρρίπτοντο μακραὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ ἐν τῇ θερμῇ καὶ βαρείᾳ ἀτμοσφαίρᾳ ἡ κόνις ἠωρεῖτο χρυσοειδής. Κάτι τι ἐπίεζε τὰς ψυχάς μας καὶ ἐβαδίζαμεν ὁ φίλος μου καὶ ἐγὼ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄφωνοι. Δὲν ἦτο ὥρα καλὴ διὰ φαιδρὰν καὶ φλύαρον συζήτησιν· καὶ ἔπρεπε νὰ παρουσιάζεται ἑκάστοτε ζωηρόν τι αἴτιον, διὰ νὰ λύῃ μετὰ βίας τὴν ὀκνηρὰν καὶ νυσταλέαν σιγήν μας.

Ὑπερέβημεν ἐπιπόνως ἓν ἀνωφερὲς τμῆμα τῆς μακρᾶς λεωφόρου, ὅταν ἐπὶ τῆς ἀπέναντί μας κατωφερείας, καταλαμπομένης ὑπὸ πορφυροῦ φωτός, εἴδομεν ὁμάδα παιδίων, τὰ ὁποῖα ἵσταντο ἐν γραμμῇ, χειροκρατούμενα καθ' ἣν ἐβάδιζον τάξιν, καὶ παρετήρουν τὸν δύοντα ἥλιον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐτείνετο ἡ χεὶρ γηραιοῦ τινος κυρίου εὐτραφοῦς. Ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰδιωτικῆς τινος σχολῆς, ἐξελθόντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου εἰς ἐξοχικὸν περίπατον.

Ἐπλησιάσαμεν, ἐχαιρετίσαμεν τὸν διδάσκαλον, γνώριμόν μας, καὶ ἐσταματήσαμεν ὀλίγον νὰ παρατηρήσωμεν τὰ παιδία. Ἦσαν μικρά, ἀπὸ πέντε μέχρι δώδεκα ἐτῶν. Πλουσίων οἰκογενειῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐπεδείκνυον τὰ κομψὰ καὶ μικκύλα των ἐνδύματα — κυανᾶ ἐπιχιτώνια, μελανὰς περικνημίδας, λευκὰ ὑποδήματα, πλατυγύρους ψιάθους ἢ ἰδιότροπα πιλίκια. Ἡ φαιδρότης ἦτο ἐζωγραφημένη ἐπὶ τῶν μικρῶν καὶ χαριέντων αὐτῶν προσώπων, ἀφ' ὅλου δὲ τοῦ ἐσμοῦ ἀνεδίδετο βόμβος τις εὐθύμων γελώτων, καὶ ἐπιφωνήσεων, καὶ τερετισμῶν. Αἱ ἄτακτοι αὗται φωναὶ ἀπετέλουν ἁρμονικόν τι σύνολον, συναυλίαν ὁμοίαν ποὸς τὴν ἐκχυνομένην ἅμα τῇ αὐγῇ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς παρακειμένης ἀκακίας, ἐφ' ἧς ὀρθρίζουσι τὰ πτηνά. Ὁ καιρός, ἡ ὥρα, ἡ ἀτμόσφαιρα δὲν εἶχον εἰσέτι οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μικρῶν αὐτῶν νεύρων καὶ ἐξεροηγνύετο ἀκόπως ἡ φαιδρότης τῶν παιδίων, ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν κύκλω ἀθυμίαν.

« Τί ὡραία ἡλικία ! » εἶπεν ὁ φίλος μου, ἐν ᾧ ἐξηκολουθήσαμεν βαδίζοντες βραδέως ὄπισθεν τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἐκκινήσει καὶ προπορευθῇ μὲ βῆμα ταχύ.

« Ὡραία ἡλικία... » ἐπανέλαβα καὶ ἐγὼ μηχανικῶς, ὅλος παραδεδομένος τότε εἰς μίαν μυστικὴν σκέψιν, ἐξεγερθεῖσαν αἰφνιδίως ἐν τῇ νάρκῃ τοῦ νοῦ μου. Ἦτο περίεργος πραγματικῶς καὶ δὲν ἐβράδυνα νὰ τὴν ἀποκαλύψω πρὸς τὸν φίλον μου, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ τοὐλάχιστον ὡς θέμα ὁμιλίας, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔλειπεν ἀπὸ πολλοῦ.

« Ἐπιθυμοῦσα πολὺ νὰ γνωρίζω ἕνα πρᾶγμα » τῷ εἶπα. « Ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ παιδιά, ποῦ βλέπουμε σήμερα ὅμοια ὅλως διόλου καὶ ἄγνωστα, ποιὸ ἄρά γε θὰ διακοιθῇ, θὰ γνωσθῇ καὶ θὰ ὑψωθῇ περισσότερο ; Ἤθελα νὰ ξεύρω, ἂν ἐγεννήθη κανένα ἀπ' αὐτὰ διὰ νὰ γίνῃ μέγας ἀνήρ, ποιὸ ἀπ' ὅλα θὰ ἦνε αὐτὸς ὁ εὐτυχής...ἢ ὁ δυστυχής ; »

Ὁ φίλος μου μ' ἐκύτταξε κατ' ἀρχὰς μὲ μεγάλην ἀπορίαν, ἀλλ' ὕστερ' ἀπὸ ὀλίγον συγκατετέθη νὰ μοι ἀποκριθῇ :

« Πολὺ δύσκολο πρᾶγμα εἶνε νὰ μαντεύσῃ κανείς.

— Τῷ ὄντι » εἶπα· « χρειάζεται κανεὶς νὰ μαντεύσῃ. Ἄλλου εἴδους ἔρευνα δὲν θὰ ἦτο, νομίζω, βάσιμος. Ἡ πειραματικὴ ἐξέτασις εἶνε ἀνέφικτος. Ἡ ψυχολογικὴ παρατήρησις, ὅσω φυσιολογικὴ καὶ ἂν γίνῃ, εἶνε ἀόριστος. Ἡ ἐξ ἀναλογίας κρίσις εἶνε πολλάκις σφαλερά .. Δὲν ἠξεύρει κανεὶς πῶς νὰ κάμῃ, οὔτε κἂν τὸν διδάσκαλον εἰμπορεῖ ἐπωφελῶς νὰ ἐρωτήσῃ. Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον αὐτὸς νομίζει ὡς τὸν ἐπιμελέστερον καὶ τὸν εὐφυέστερον, θὰ βγῇ κατόπιν ὁ χειρότερος ἀπ' ὅλους !

— Τὸ ἐναντίον ἴσως εἰμπορεῖ ναληθεύῃ καμμιὰ φορά. Ἀλλ' αὐτὸ ποῦ λὲς μοῦ φαίνεται πρόληψις.

— Καθόλου πρόληψις. Ἀληθεύει καὶ ἡ μία περίπτωσις καὶ ἡ ἄλλη. Συνήθως ὁ διδάσκαλος, καὶ μάλιστα ὁ δάσκαλος, εἶνε ὁ ὀλιγώτερον κατάλληλος νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν ἑνὸς μαθητοῦ. Ἔπειτα μὴ λησμονῆς ὅτι ἡ σχολαστικὴ εὐδοκίμησις εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ κάθε ἄλλην. Μπορεῖ π. χ. νὰ μάθῃς ὅσα γράμματα θέλῃς· ἅμα δὲν ἔχῃς δημιουργικὴν δύναμιν, δὲν εἶσαι τίποτα .... Καθὼς ξεύρεις, καὶ αὐτοὶ ἀκόμα οἱ λεγόμενοι σοφοί, ποῦ ἔχουν πολυμάθειαν μεγάλην ἀλλὰ ξηράν, ἄνευ ταλάντου, δὲν θεωροῦνται καθόλου μεγαλοφυΐαι. Ἐκτὸς τούτου, ἡ εὐφυΐα, ὑπόθεσε, ἢ ἡ ζωηρότης, ἢ τὸ ἀντιληπτικόν, ἢ ἡ μνήμη, ἢ ἡ σεμνότης — τὰ μόνα προτερήματα ποῦ μπορεῖ νὰ διακρίνῃ τόρα καὶ νὰ ἐξάσῃ ἕνας δάσκαλος — δυνατὸν νὰ προσημαίνουν, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ προ-

σημαίνουν ἕνα ἔξοχον νοῦν. Καὶ μάλιστα ἀφοῦ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους, ὅταν ἦσαν παιδιά, ἔκαμναν ἐντύπωσιν βλακὸς πρὸς ὅλους καὶ ἐξαιρετικῶς πρὸς τὸν διδάσκαλον. Αὐτὸ τοὐλάχιστον εἶδα εἰς πολλὰς βιογραφίας.»

Ὁ φίλος μου δὲν ἀπήντησε τίποτε, παραδεχόμενος ἴσως τὸν ἰσχυρισμόν μου, καὶ ἐξηκολούθησε βαδίζων πλησίον μου σιωπηλὸς καὶ σκεπτόμενος. Προφανῶς ἡ παρατήρησίς μου τὸν ἔκνισε, καὶ παρὰ τὴν νάρκην τὴν ἐκ τοῦ καιροῦ, ἤρχισεν ὁ ἐγκέφαλός του νὰ ἐργάζεται. Ἀλλὰ δὲν ὡμίλει ἀκόμη. Ἦτο ἐπιφυλακτικός, ὡς ὅλοι οἱ βαθέως εὐφυεῖς. Ἠθέλησα νὰ κοίνω ἂν καλῶς ἐμάντευσα τὴν τροπὴν τῶν σκέψεών του, καὶ τὸν διέκοψα μὲ νέας ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ὑποθέσεις.

«Ἂν ὑποθέσωμεν ὡς ἀληθὲς» τῷ εἶπα «ὅτι δύο ἀπ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου πρόκειται τῷ ὄντι νὰ διακριθῶσι καὶ νὰ γίνωσι μεγάλοι ἄνδρες, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ἀκόμη ὅτι ὁ ἕνας πρόκειται νὰ διακριθῇ ὡς καλλιτέχνης καὶ ὁ ἄλλος ὡς πολιτικός, εἰμποροῦς ἐσὺ τώρα, ἔχων αὐτὸ μόνον τὸ γνωστόν, νὰ πλησιάσῃς τὸν ὅμιλον τῶν παιδίων καὶ μετὰ μικρὰν ἢ μεγάλην ἔρευναν, ὅπως ξεύρῃς καὶ ὅπως θέλῃς, νὰ εὑρῇς αὐτοὺς τοὺς δύο μέλλοντας ἐξόχους, νὰ μού τους φέρῃς ἐδῶ καὶ νὰ μου πῇς: Αὐτοὶ εἶνε;

— Ὄχι!» ἀπήντησεν ὁ φίλος μου ζωηρῶς, σημεῖον ὅτι προηγουμένως αὐτὸ εἶχε σκεφθῇ· «πάλιν ὄχι! δι' ὅλους τοὺς λόγους ποὺ εἴπαμεν προηγουμένως. Εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ κάποια παρατήρησις, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ εἶνε βεβαία.

— Ἀλλ' ἐὰν προβῶμεν ἀκόμη εἰς τὰς ὑποθέσεις μας;

— Πῶς;

— Ἰδοὺ πῶς. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι κάποιος ἔχων βέβαια τὴν μαντικὴν δύναμιν ποὺ μᾶς λείπει, εὑρίσκει αὐτὰ τὰ παιδιά, μᾶς τα παρουσιάζει καὶ μᾶς λέγει: Αὐτὰ εἶνε! προσέξατε καλά. Τὸ ἕνα, δέν σας λέγω ποῖον, θὰ διακριθῇ ὡς πολιτικός, καὶ τὸ ἄλλο ὡς καλλιτέχνης. Εἶνε τῆς αὐτῆς σχεδὸν ἡλικίας. Ὁ ἕνας τὸν Δεκέμβριον π. χ. συμπληρόνει τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ ὁ ἄλλος τὸν Ἰούλιον τὸ ἑνδέκατον. Ἀνήκουν εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν, ἔχουν τὰ ἴδια μαθήματα καὶ τοὺς ἰδίους διδασκάλους. Τίποτε ἄλλο... Εἰμποροῦς σὺ τώρα, ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν ἑκάστου, νὰ ὁρίσῃς ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο μικροὺς θὰ εἶνε ὁ πολιτικὸς καὶ ποῖος ὁ καλλιτέχνης;

— Αὐτὸ μάλιστα, εἶνε εὔκολον. Πρόκειται νὰ κρίνω μεταξὺ δύο χαρακτήρων ἀντιθέτων, τῶν ὁποίων αἱ διαφοραὶ εἶνε ὡρισμέναι καὶ φαίνονται μάλιστα ἐνωρίς.

— Λοιπὸν ἐμπρός! κάμε τὴν διάγνωσιν. Ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἡλικίαν τί διαφορὰς θὰ παρουσιάζουν τὰ παιδία μεταξύ των;

— Δὲν εἰμπορῶ νὰ σου ἀπαντήσω ἀμέσως. Πρέπει, φίλε μου, νὰ σκεφθῶ. Ἔχω βέβαια τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς θὰ στηριχθῶ καὶ θὰ διαγράψω τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἑνὸς τύπου καὶ τοῦ ἄλλου. Ἀλλ' ἡ κατάταξις τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν καὶ μάλιστα ἡ συγκρισις δὲν εἶνε τόρ' ἀμέσως εὔκολος. Θὰ σου ἀπαντήσω...»

Ὁ ἥλιος εἶχε κρυβῇ ὄπισθεν τῶν βαθυχρόων βουνῶν, προσπιπτόντων ἐπὶ ὁρίζοντος πορφυροχρόου. Ἡ διάθεσίς μας βαθμηδὸν ἐβελτιοῦτο. Ἐλύοντο τὰ δεσμὰ τοῦ νοῦ ὅπως καὶ τῆς γλώσσης... Ἀλλὰ τώρα δὲν ὡμιλοῦμεν, ἐσκεπτόμεθα. Ἐφαίνετο ὅτι εἴχομεν πλέον ἐγκαταλείψει τὸ θέμα τῆς συνομιλίας μας. Ἄλλως τε καὶ τὰ παιδία τοῦ σχολείου, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐπνίγη ὁ γλυκὺς των βόμβος, ἀπεκοίμησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν μεμακρυσμένην καμπὴν τῆς λεωφόρου.

Β'.

Εἶχα λησμονήσει πλέον καὶ τὰ παιδία τοῦ σχολείου καὶ τὴν περὶ αὐτῶν συζήτησιν, ὅταν μίαν ἡμέραν εὗρον ἐπὶ τῆς τραπέζης μου φάκελλον, ὀγκωδέστερον συνήθους ἐπιστολῆς, ἐσφραγισμένον καὶ ἐπιγεγραμμένον διὰ τοῦ ὀνόματός μου. Τὸν ἤνοιξα μετὰ προθυμίας καὶ εὗρον ἐν αὐτῷ χειρόγραφον διακρινόμενον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς μελάνης καὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ χαρακτῆρος τοῦ φίλου μου. Ἐτιτλοφορεῖτο *δύο χαρακτῆρες* καὶ ἦτο ἡ ὑπεσχημένη του ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ περιπάτου. Τὸ παραθέτω κατωτέρω κατὰ λέξιν:

*

Ὑπὸ τὸ ὄνομα *καλλιτέχνης*—ἔγραφεν ὁ φίλος μου—ἐννοεῖς βεβαίως ὅλους τοὺς καταγινομένους εἰς τὴν *ἀπεικόνισιν τοῦ ἀληθοῦς*, τοὺς ἀσκοῦντας δημιουργικὴν δύναμιν ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ καλοῦ: ζωγράφους, γλύπτας, μουσικούς, ποιητάς, μυθιστοριογράφους, δραματικοὺς καὶ καθεξῆς, ἐνῷ μὲ τὸ ὄνομα *πολιτικὸς* χαρακτηρίζεις γενικῶς τάξιν ἀνθρώπων — κυβερνητῶν, πολιτευτῶν, δικηγόρων, διπλωματῶν, ῥητόρων, κλπ. τῆς ὁποίας τὸ οὐσιῶδες γνώρισμα εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἡ δύναμις τοῦ ἀντιμετωπίζειν συνεχῶς τὰ πλήθη, δύναμις ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, τοῦ ἄγειν καὶ φέρειν αὐτά. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο τοῦ ἀληθοῦς πολιτικοῦ εἶνε ἀκόμη καὶ τὸ ἀντίθετον τοῦ οὐσιώδους χαρακτηριστικοῦ τοῦ ἀγνοῦ καλλιτέχνου, ὅστις ἀπομακρύνεται τοῦ κόσμου, ζῶν εἰς ἄλλας σφαίρας ἰδανικάς, καὶ παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ κατάκτησις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ πλήθους ἢ τοῦ φόβου του καὶ τῆς ὑπακοῆς, δὲν ἀποτελεῖ τὸ κύριον τῆς ἐπιτυχίας του προσόν. Ἐπὶ τοιαύτης βάσεως θὰ καθορισθῶσιν αἱ διαφοραί. Μερικωτέρας διαφορὰς εἰμπορεῖ βέβαια νὰ εὕρῃ κανεὶς καὶ μεταξὺ μουσικοῦ καὶ ζωγράφου, ὅπως μεταξὺ δικανικοῦ καὶ διπλωμάτου. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἐδῶ ἡ περὶ

τῶν γενικῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων τάξεων.

Ἂν ἐρωτήσῃς τὸν παχὺν ἐκεῖνον διδάσκαλον, μήπως ἔχῃ κανένα παιδὶ γιὰ πέταγμα πολὺ πιθανὸν νὰ σου δείξῃ τὸν μέλλοντα καλλιτέχνην. Θὰ ἦνε ἀμελής, ἀφῃρημένος καὶ θὰ φαίνεται σχεδὸν ἠλίθιος. Ἀπὸ τῆς πατρικῆς καρδίας τοῦ διδασκάλου θὰ ἔχῃ ἤδη ἀποπτῇ πᾶσα περὶ τῆς προόδου του ἐλπίς· ἐνῷ περὶ τοῦ πολιτικοῦ θὰ φρονῇ καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅτι θὰ ἦτο ὁ πρῶτος μαθητὴς τοῦ σχολείου, ἂν ἐγίνετο ὀλίγον τι ἐπιμελέστερος... τόσον τοῦ φαίνεται εὐφυής! Ἐπίσης εὐφυὴς φαίνεται καὶ εἰς τοὺς συμμαθητάς του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀγαποῦν, τὸν σέβονται, τὸν φοβοῦνται καὶ τὸν ἀκούουν. Διότι ὁ μέλλων πολιτικὸς ἀπὸ τόσω μικρᾶς ἡλικίας ἀκόμη θὰ ἔχῃ ἔμφυτον τὴν δύναμιν τοῦ πρωτεύειν καὶ ἄρχειν μεταξὺ πολλῶν,—τὸ κύριον, ὡς εἶπον, διακριτικὸν τῆς κατηγορίας ταύτης—δύναμιν δι' ἧς εἶνε πάντοτε ὁ ἀοχηγὸς τῆς τάξεως καὶ πολλάκις τοῦ σχολείου. Ῥήτωρ περὶ ὃν συσπειροῦνται οἱ ἄλλοι, προεσβευτὴς πάντοτε πρὸς τὸν διδάσκαλον, πολυμήχανος, ἐπωφελούμενος πάσης περιστάσεως, ἀλλὰ πρῶτον πάντων ἀγαπώμενος, θὰ ἦνε ἡ κοινῶς συμπαθεστέρα καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα ἐν τῷ σχολείῳ ὕπαρξις. Κομψὸς πάντοτε καὶ καθαρός, ἀλλ' ἄνευ κοσμημάτων καὶ ἐπιτηδεύσεως, εὐσταλής, ζωηρός, εὔθυμος, ἐλεύθερος εἰς τὰς κινήσεις του, προπετής, ἀνδριζόμενος, θὰ περιστοιχίζηται πάντοτε ὑπὸ ὁμίλου φίλων ἢ ὀπαδῶν, θὰ ἐπιβάλλῃ τὴν γνώμην του διὰ τῆς πειθοῦς ἢ τῆς ἰσχύος, δὲν θανέχεται προσβολήν, συνειθίζων ἀπὸ τοῦδε εἰς τὸ νὰ φυλάσσῃ τὸ γόητρόν του, καὶ θὰ ἔχῃ πολλοὺς ἑτοίμους νὰ τὸν ὑπερασπίσωσι. Τοὐναντίον ὁ καλλιτέχνης θὰ ζῇ ἄνευ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας τῶν ἄλλων, ἀπομεμονωμένος, μελογχολικός, ῥεμβός, νυσταλέος. Θὰ ἦνε παιδίον καχεκτικόν, ἄτολμον, δειλόν, μ' ἐπίκυρτον σῶμα καὶ ἄκομψα ἐνδύματα, ἀσυμπαθές, συνεσταλμένον εἰς μίαν γωνίαν, χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ προφέρῃ λέξιν. Καὶ τώρα, καθὼς καὶ κατόπι, θὰ ποστρέφεται τὰ κέντρα καὶ τὸν θόρυβον, ἐν ᾧ ὁ κόσμος εἶνε ἡ ζωὴ τοῦ πολιτικοῦ. Εἰς τὰ σχολαστικὰ μαθήματα ὁ καλλιτέχνης δὲν θὰ προσέχῃ διόλου, ἐξ ἐναντίου δὲ θὰ εὑρίσκῃ πολὺ θέλγητρον ἀπὸ μικρὸς εἰς τὰς ῥομαντικὰς σκηνὰς τῆς ἱστορίας, τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν γένει καὶ εἰς τὰς διηγήσεις τῶν βιβλίων του ἢ τῶν διδασκάλων. Ἂν ἦνε μεγαλοφυὴς καλλιτέχνης, Βολταῖρος ἢ Γκαῖτε, θὰ γαπήσῃ ἐνωρὶς καὶ τὰ μαθηματικά, διότι ἡ τελεία δημιουργία ἔχει χρείαν ὅλων τῶν ἐγκεφαλικῶν δυνάμεων. Εἶπον ὅτι θὰ ἦνε ἄφιλος καὶ μετὰ τῶν πολλῶν ἀγέλαστος· ἐνίοτε ἐν τούτοις θὰ αἰσθάνεται ζωηρὰν συμπάθειαν, πάθος ἀληθινὸν διὰ κανένα τῶν συμμαθητῶν του, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι θὰ τολμήσῃ ποτὲ νὰ τοῦ το ἐκδηλώσῃ, ἐκεῖνος δὲν θὰ ἀνταποκριθῇ εἰς αὐτό. Σπανίως θὰ τῷ προσφέρεται φιλία, ἀλλ' ὁ προσφέρων θὰ τῷ ἦνε ἀσυμπαθής. Καὶ οἱ δύο, ὅ τε καλλιτέχνης καὶ ὁ πολιτικός, πιθανὸν νὰ ἔχωσιν ἀπὸ τώρα τὰς μικρὰς των φίλας· ἀλλὰ μόνος ὁ καλλιτέχνης δύναται νὰ τρέφῃ ὅσω πρόωρον τόσω ἰσχυρὸν ἐρωτικὸν αἴσθημα. Θὰ ἦνε ὅμως ἄστατος εἰς τοὺς ἔρωτάς του, εἰς τὰς ὀρέξεις του, εἰς τὰς θελήσεις του, εἰς τὰς ἀποφάσεις του, καὶ τῆς ἀστασίας ταύτης θὰ ἔχωμεν ἀπὸ τώρα προφανέστατα δείγματα. Καὶ ἐν ᾧ ὁ πολιτικὸς θὰ δεικνύῃ ἀπὸ τώρα τὰ σημεῖα τῆς σταθερότητος ἐκείνης καὶ τῆς ἐπιμονῆς, ἥτις θὰποτελέσῃ τὴν βάσιν τοῦ σταδίου του, ἐξ ἐναντίου ὁ καλλιτέχνης θὰ ἦνε καθολοκληρίαν ἀνίσχυρος νὰ ἐπιβληθῇ τώρα καθὼς καὶ κατόπιν. Αὐτὸς δὲ εἶνε ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον βλέπομεν συνήθως τοὺς καλλιτέχνας νὰγαπῶσι μὲν τὰ παιδία, νὰ ἠξεύρωσι νὰ τα περιποιηθῶσι, νὰ τα ἑλκύσωσιν, ἀλλὰ νὰ ἦνε ἀπολύτως ἀνίκανοι νὰ τὰναθρέψωσι, νὰ τα διδάξωσι, νὰ τοις ἐμπνεύσωσι σεβασμόν. Ὅλοι τώρα θὰ λέγουν διὰ τὸν καλλιτέχνην: «Τί βάλξ!» καὶ θὰ τον σκώπτουν καὶ θὰ τον περιφρονοῦν. Ἀλλὰ μόνος ὁ πολιτικὸς θὰ ἔχῃ ἐννοήσει, ὅτι εἶνε εὐφυέστερος ἀφ' ὅσον τοὐλάχιστον φαίνεται· διότι ἔμφυτον τῷ πολιτικῷ εἶνε νὰ διακρίνῃ εὐστόχως τὴν ἀληθῆ, τὴν κεκουμμένην ἀξίαν τῶν ἄλλων. Δι' αὐτὸν πάλιν οἱ ἄλλοι θὰ λέγουν: «Τί εὐφυής!» Ἐν τούτοις ὁ μικρὸς καλλιτέχνης δὲν θὰ τῳ ἔχῃ πολλὴν ὑπόληψιν, διότι εἶνε ἴδιον τῆς καλλιτεχνικῆς φύσεως νὰ μισῇ ὅλους τοὺς κερδοσκοποῦντας ἐπὶ τῆς εὐνοίας τῶν πολλῶν. Καὶ οὕτω θὰντιπαθῶσιν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον καὶ θὰ ἦνε ἐν πολλοῖς ἀντίπαλοι, μεθ' ὅλην τὴν σπουδὴν τὴν ὁποίαν ἴσως ὁ πολιτικὸς θὰ δεικνύῃ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς φιλίας τοῦ καλλιτέχνου.

Ἂν καὶ συμπληρῶν τὸ δωδέκατον ἔτος τὸν προσεχῆ Δεκέμβριον,—κατὰ τὰ ζώδια τοῦ χειμῶνος εἶνε παρατηρημένον ὅτι γεννῶνται ὡς ἐπιτοπολὺ καλλιτέχναι—ὁ τελευταῖος θὰ φαίνεται πολὺ μικρότερος τοῦ πολιτικοῦ, μόλις ἑνδεκαετοῦς. Ἐν τούτοις θαὐξήσωσιν ἀρκετὰ ταχέως καὶ οἱ δύο καὶ θὰ διαπλασθῶσιν, ἵν' ἀκολουθήσωσι λεληθότως σχεδὸν τὰ μοιραῖα στάδια. Ὁ πολιτικὸς θὰ ἑλκυσθῇ ἐκ τῆς μελέτης τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ θὰ ἐμβαθύνῃ εἰς ὅλα τὰ δημοσιολογικὰ ζητήματα· θὰναπτύσσῃ ὅλοὲν ὅλα του τὰ προτερήματα καὶ ἰδίᾳ τὴν περίνοιαν, τὴν ἑτοιμότητα, τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πρωτεύειν καὶ ἀγαπᾶσθαι. Διὰ τῆς βοηθείας τῶν ἄλλων θὰνέλθῃ τὰς πρώτας βαθμίδας τῆς κλίμακος, καὶ πάντοτε στοατολογῶν φίλους καὶ ὑποστηρικτὰς εἶνε δυνατὸν νὰ ὠθηθῇ μέχρι τῶν ὑψίστων. Εἰς τὰς πρώτας του ἐπιτυχίας οἱ γνω-

στοί θὰ λέγωσι : «Μπράβο του ! ἔξυπνος νέος... καὶ τοῦ ἔδειχνε ἀπὸ μικρός»· ὥστε πᾶσα ἀνύψωσίς του θὰ φαίνεται πάντοτε φυσικὴ καὶ δικαία τῆς ἱκανότητός του κατάκτησις. Τὸ ἐναντίον θὰ συμβῇ εἰς τὸν καλλιτέχνην. Ὁ ἄνθρωπος θὰ φανῇ ἀναγεννηθεὶς ὡς διὰ μαγείας, μόλις ἐπέλθῃ ἡ ἀνάπτυξις. Θὰ μεταβληθῇ τὸ σῶμα, τὸ ἦθος, τὸν ἱματισμόν, τὴν στάσιν. Θὰ τὸν βλέπῃς καὶ δὲν θὰ τὸν γνωρίζῃς· θὰ τὸν ἀκούῃς καὶ θὰ λέγῃς : αὐτός ! ; Καὶ ναὶ μὲν τὰ πρῶτά του βήματα θὰ ὑποδεχθῶσιν οἱ ἄλλοι δι' εἰρωνικῶν ἐπιφωνήσεων· ἀλλὰ μετὰ τὰς πρώτας του ὡμολογημένας ἐπιτυχίας, ἔκπληκτοι οἱ γνωστοί του θαναφωνῶσι· «Καλὲ ποιὸς τῶλπιζε ! ὅταν ἦταν μικὸς ἦταν βλάκας· τὸν θυμοῦμαι ἐγὼ ποῦ ἤμεθα συμμαθηταί » Καὶ ἡ ἀνύψωσίς του θὰ φαίνεται ἀνεξήγητος, θαυμασία... Καὶ ὅμως ποτὲ δὲν ἦτο βλάξ ! μικρὸς ἀκόμη ἐσκέπτετο ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλους σᾶς τοὺς μεγάλους· καὶ ἐνῶ αἱ ἐντυπώσεις ἐνεχαράσσοντο βαθύτατα εἰς τὸν ὑγιὰ του παιδικὸν ἐγκέφαλον, ἐνῶ ἡ φαντασία του εἰργάζετο ζωηρότατα, ἡ μικρὰ του χεὶρ ἐχάρασσε κρυφίως τὰ ποῶτά του δοκίμια. Καὶ ἂν δὲν εἶχε φίλους σᾶς τοὺς ποταπούς, τοὺς περισαίνοντας δουλικῶς ἐκεῖνον, ὅστις εἰξεύρει νὰ σᾶς θωπεύῃ ὅπως τὸν σκύλον του, καὶ ὑλακτοῦντας τὸν ἐννοοῦντα νὰ σεβασθῇ τὴν ἀνθωπίνην ἀξιοπρέπειαν, ἡ καρδία του ὅμως ἦτο πλήρης ἀγάπης καὶ εὐαισθησίας καὶ φιλοδοξίας εὐγενοῦς. Ἔμεινε δ' ἀκόμη καὶ τῶρα ὡς ἦτο πάντοτε τρυφερός, ἀγαθός, μειλίχιος, φιλάνθωπος, εἰλικρινής, διότι φρονῶ ἀδιστάκτως ὅτι, ὅσῳ περισσότερον κακὸς εἶνε εἰς καλλιτέχνης, ὅσῳ *πολιτικώτερον* φέρεται πρὸς κατάκτησιν στιγμιαίου θριάμβου, τόσῳ ὀλιγωτέραν ἀξίαν ἔχει κατὰ βάθος. Καὶ ἐν ᾧ ὁ πολιτικὸς ἐν τῇ φοῳᾷ τῶν πραγμάτων ἠναγκάσθη καὶ νὰ συνθηκολογήσῃ πολλάκις ποὸς τὴν συνείδησίν του καὶ νὰ κακουργήσῃ ἴσως, τοῦ καλλιτέχνου ὅμως ὁ χαρακτὴρ ἐνέμεινεν ἀδάμας καὶ ἡ συνείδησις ἀκηλίδωτος καὶ ἡ καρδία καθαρά. Ἐκτὸς τούτου τὰ στάδιά των αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐκπροσωποῦσιν ἀντιθέτους κλίσεις καρδίας. Ἐπρόσεξες εἰς τὰ παιδία τοῦ σχολείου, τὰ ὁποῖα εἴδαμεν προχθές ; Τὰ περισσότερα ἀνῆκον εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ ὀλίγα εἰς τὸν λαόν, διότι ἡ σχολὴ εἶνε ἰδιωτικὴ καὶ ὁ διδάσκαλος ἀκριβοπληρόνεται. Κατὰ γενικὸν κανόνα — δὲν ἐννοῶ ὅτι δὲν ὑπάρχουν πολλαὶ ἔξοχοι ἐξαιρέσεις, — ὁ μὲν καλλιτέχνης θ' ἀνήκῃ εἰς λαϊκὴν οἰκογένειαν, πτωχὴν ἴσως, ὁ δὲ πολιτικὸς εἰς ἀριστοκρατικήν, ἔστω καὶ μὴ πλουσίαν. Οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ ὑπῆρξαν ἐπιτοπολὺ μέλη τῆς ἀριστοκρατίας, τῆς προνομιούχου καὶ πιεζούσης τάξεως, διὰ τοῦτο καὶ ἡ πολιτικὴ εἶνε ἡ τυραννικωτέρα τῶν ἐπιστημῶν· ἐν ᾧ τοὐναντίον ἡ καλλιτεχνία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέλαμψαν τὰ ἔξοχα λαϊκὰ πνεύματα, εἶνε ἀρεύκτως ἡ μᾶλλον φιλελευθέρα ἐνασχόλησις.

Σᾶς ἔγραψα τὰς εἰκόνας μου διὰ μεγάλων γραμμῶν, χωρὶς νὰ φροντίζω περὶ τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῶν ἐξαιρέσεων. Ἂν παρουσθῶσιν ἐμπρός μου τὰ δύο παιδία, βλέπεις ὅτι δὲν ἔχω νὰ κοπιάσω πολύ, διὰ νὰ σου εἴπω : Ἰδού, αὐτὸς εἶνε ὁ καλλιτέχνης καὶ αὐτὸς ὁ πολιτικός.

Πλὴν, διὰ νὰ ἐκτιμήσῃς καλλίτερα τὴν βεβαιότητα μεθ' ἧς σοῦ ὁμιλῶ, καὶ νὰ συμβιβάσῃς πρὸς τὴν γνώμην μου μερικὰς ἀντιρρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἴσως σοῦ ἐγεννήθησαν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, πρέπει νὰ σκεφθῇς, ὅτι οἱ χαρακτῆρες τοὺς ὁποίους σοῦ διέγραψα εἶνε δύο χαρακτῆρες *ἰδανικοί*, ἀμιγεῖς, ὅσον δὲν ἀπαντῶνται συχνὰ ἢ μᾶλλον ποτὲ εἰς τὴν φύσιν. Ὁμοιάζουν μὲ τὰς χημικῶς καθαρὰς ἐκείνας οὐσίας, τὰς ὁποίας μόνον εἰς τὰ χημικὰ ἐργαστήρια εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ. Εἰς τὴν φύσιν ἀμιγὴς πολιτικὸς δὲν ὑπάρχει, ὅπως καὶ ἀμιγὴς καλλιτέχνης. Ὁ πολιτικὸς εἰμπορεῖ νὰ ἦνε συγκεκραμένος ἔξαφνα μὲ ὀλίγον φιλόσοφον καὶ ὁ καλλιτέχνης μὲ ὀλίγον στρατιώτην, ὅπως ὁ μόλυβδος μὲ ὀλίγον ἄργυρον καὶ ὁ σίδηρος μὲ ὀξυγόνον. Ἀλλ' ἐὰν τὰ ἀμαλγάματα καὶ τὰ ὀξείδια παρουσιάζουν νέας ἰδιότητας, δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ τἀναλύσωμεν εἰς τἀποτελοῦντα αὐτὰ στοιχεῖα.

Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ σε συγχύζωσιν αἱ οὕτως εἰπεῖν *ἐπιπλοκαὶ* τῶν φαινομένων, εἰς τὴν ἐξέλεγξιν ἑνὸς ἰδανικῶς καθαροῦ χαρακτῆρος, ἑνὸς στοιχείου. Ἔπειτα ἅμα εἰς τὸν σχηματισμὸν μιᾶς θεωρίας, ἑνὸς κανόνος, λάβῃς βάσιν λογικήν, ὁ κανών σου ἔχει ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, ἔστω καὶ ἂν πρακτικῶς αἱ ἐξαιρέσεις ἦνε πολὺ περισσότεραι ἀπὸ τὰ παραδείγματα ποῦ ἠμπορεῖς νὰ φέρῃς.

(1889) ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

(Ἀπόσπασμα ἐξ ἐκδοθησομένου διηγήματος)

. . . . . .

Γλυκεῖα ζωὴ ἡ ζωὴ τῶν παιδικῶν ἡμῶν χρόνων, τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς νεότητος. Κατὰ τὴν εὐτυχῆ ἐκείνην ἐποχὴν τοῦ σχολείου, μόνη ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγάπη πληροῦσι τὴν καρδίαν μας. Δὲν ἔχομεν παρελθόν, οὔτε ἀποβλέπομεν εἰς τὸ μέλλον. Τρέφεται ἡ ὕπαρξίς μας ὑπὸ τῶν ἀγνοτέρων σκέψεων. Ὦ ! ὄχι, δὲν σκέπτεται ἀκόμη. Αἰσθάνεται μόνον, μόνον ἀγαπᾷ. Οἱαδήποτε ἐντύπωσις τοῦ ἔξω κόσμου, ἐν τῷ στήθει τῆς ἡλικίας ἐκείνης μεταβάλλει χροιὰν καὶ ὅλα, ὅλα εἶναι ὡσεὶ ἔκφρασις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὡραίου. Κατοπτρίζεται αὐτὴ ἡ ψυχή μας εἰς ὅ,τι μᾶς περιβάλλει.

Καὶ ὅμως ἐνθυμοῦμαι ὅτι καὶ τότε ἀκόμη, εἰς τὴν μόλις ἀνθίζουσαν νεότητα τοῦ ἐφήβου, δὲν ἠξεύρω πῶς, εὕρισκον ἐνίοτε εὐχαρίστησιν νὰ μένω μόνος καὶ νὰ καταλείπωμαι ἐπὶ πολὺ εἰς μακροὺς ῥεμβασμούς, ὡσεὶ ζητῶν ἄγνωστόν τινα πόθον, ἀόριστον, μεμακρυσμένον. Ἐφέρετο ἡ ψυχή μου ἀλλοῦ, μακρὰν τῆς θορυβώδους συναναστροφῆς τῶν ὁμηλίκων μου, ὡσεὶ ἦτο ξένη πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἐκείνων, ξένη πρὸς τὴν χαράν, ἥτις ἀνέλαμπεν εἰς τὰ ὄμματά των.

Δεκαεπτὰ ἐτῶν ἐτελείωσα τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς μου. Πόσην χαρὰν ἠσθάνθην διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀπολυτηρίου μου !

Ἀλλ' ἤμην πτωχός... Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀκολουθήσω ἀνωτέρας σπουδάς. Ἠναγκάσθην νὰ δεχθῶ θέσιν γραμματέως εἰς ἐμπορικὸν γραφεῖον. Δὲν ἠσθανόμην τὴν ἐλαχίστην κλίσιν πρὸς τὸ ἐμπόριον. Πλὴν ὑπετάχθην εἰς τὴν ἀνάγκην. Ὀρφανὸς γονέων, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤμην βάρος θείου μοῦ τινος πρὸς πατρός, ὅστις, μόλις ἀποζῶν μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐκ τοῦ περιωρισμένου ἐμπορίου του τῶν σιτηρῶν, ἐσκέφθη, εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν μου σπουδῶν, νὰ μὲ συστήσῃ εἰς τὸν φίλον του κύριον Ἀμβρόσιον. Ὁ κύριος Ἀμβρόσιος μὲ προσέλαβεν εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ χάρις εἰς τὴν σύστασιν τοῦ θείου μου καὶ διότι εἶχεν ἀνάγκην βοηθοῦ. Ποσάκις, διαρκούσης τῆς ἐργασίας μου, ὑπέκλεπτον ὀλίγον χρόνον, ὀλίγον μόνον, ὅπως κρυφίως ἐκεῖ, ἐντὸς τῆς ἡμιανεωγμένης συρτοθήκης τοῦ γραφείου μου, ἀναγινώσκω ἕνα τῶν ἀγαπητῶν μου ποιητῶν !

Παρῆλθον οὕτω δύο ἔτη. Δεκαεννέα ἐτῶν. Ἄρχεται τότε ἐκτυλισσόμενον εἰς τὰ ὄμματά μας τὸ μέλλον μὲ τὰ λαμπρότερα καὶ μᾶλλον μαγευτικὰ χρώματα. Ὅμως, τὰ χείλη τὰ ἰδικά μου ἀποβάλλουσιν ἐνωρίς, ἐνωρίτατα τὸ μειδίαμα. Μόλις τὸ γνωρίζω. Τὸ αἰσθάνομαι μόλις, ἐπανθίζον εἰς τὰ ὠχρὰ χείλη μου. Ὠχρά, ναί ! Διότι ἤμην πάντοτε ἀσθενικός, παιδιόθεν, ὡσεὶ εἰς τὴν γέννησίν μου οὐδεμία παρίστατο μοῖρα, οὐδὲν ἄστρον ἔλαμπε, καὶ ἡ ζωή, ἥτις ἐφέρετο εἰς τὸ στῆθός μου, ἦτο ζωὴ ἀναιμική, ἄρρωστος, μαραμένη ἐν αὐτῇ τῇ βλαστήσει. Μόνος ἐν τῷ κόσμῳ, ἀπολέσας μικρὸς ἔτι πᾶν φίλτρον, πᾶσαν στοργήν, μόνον νὰ κλαύσω εἶχον ἐδῶ κάτω. Σὺ μόνος, Μάριε, μοὶ ἀπέμενες. Πλήν, πάντοτε σχεδὸν ἦσο μακρὰν τοῦ ἀγαπῶντός σε Ἀνδρέου. Σὺ ἀνεπλήρους πᾶν αἴσθημα, καὶ μακρόθεν ἔτι, ἐν τῇ μονήρει μου ὑπάρξει.

Περὶ τὴν ἑσπέραν, μετὰ τὴν ἐργασίαν μου, ἔκαμνον μακρὸν περίπατον χάριν τῆς ὑγείας μου. Ἠγάπων πολὺ τὴν κίνησιν ἔξω, εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα, μακρὰν τῆς πόλεως. Ἐπήγαινον συχνὰ εἰς τὰς πέριξ τῆς Σμύρνης ἐξοχὰς καὶ ἐπλανώμην ἀνὰ τοὺς γύρω λόφους μόνος ἢ μὲ ἕνα μόνον φίλον. Ἔπειτα κεκμηκὼς ἐπέστρεφον εἰς τὴν κατοικίαν μου. Ἐκεῖ καθ' ἑσπέραν, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας μου, ἀνεγίνωσκον ἢ ἔγραφον... Ἔγραφον δι' ἑαυτόν. Δὲν ὠθούμην ὑπὸ φιλοδοξίας. Ἤθελον μόνον νὰ ἀπολαύσω τῶν ὑψίστων ἐκείνων στιγμῶν, καθ' ἃς μετεφερόμην εἰς τὸν αἰθέριον κόσμον, ὃν πληροῖ ἡ ἀγάπη μόνη, ἡ ἀγάπη ἣν ἐπόθουν, καὶ τότε λησμονῶν τὴν μόνωσίν μου ἔπλαττον χιλίους κόσμους, εὐτυχής . . . .

Τότε ἐπέστρεψε καὶ ὁ Μάριος ἀπὸ μακροῦ ταξειδίου...Εἶχεν ἀναχωρήσει εἰς τὴν ξένην χάριν ἐργασίας. Ἐκεῖνος ἦτο εὔθυμος πάντοτε. Ἴσως ἡ διετής του διαμονὴ εἰς τόπον, ὅπου πολὺ διασκεδάζουσι, συνέτεινεν εἰς τοῦτο. Ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι, καὶ μικρὸς ἀκόμη ἦτο ζωηρότερος ἐμοῦ. Ἦτο κατὰ δύο ἔτη πρεσβύτερός μου. Διήγομεν ὡς δύο φίλοι. Φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ὁμοῦ. Πόσην εὐχαρίστησιν ἠσθάνθην τότε διὰ τὴν ἄφιξίν του. Πῶς ἀπλήστως ἤκουον τὴν ἀνδρικὴν αὐτοῦ πλὴν πάντοτε μειλίχιον φωνήν. Ποτὲ δὲν ἐπρόφερε λέξιν, ἥτις ἠδύνατο νὰ μὲ δυσαρεστήσῃ. Ἤθελεν, εἰ δυνατόν, νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῆς καρδίας του τὴν εὐφροσύνην ἥτις ἐπλήρου αὐτὴν καὶ τὴν δωρήσῃ εἰς ἐμέ. Καὶ μοῦ διηγεῖτο χίλια πράγματα τοῦ ταξειδίου του, νέα δι' ἐμέ, διότι ἐγὼ δὲν εἶχον ἀκόμη ταξειδεύσει. Μικρὸς μόνον, δεκαέτης περίπου, εἶχον ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πάντοτε ἐζωγραφημέναι ἐν τῇ φαντασίᾳ μου ὡς ὄνειρον, μὲ ἴδιόν τι θέλγητρον, καὶ ἔπειτα ἀκόμη ἀφ'οὗ εἶδον τόσας ἄλλας πόλεις.

Ἀκόμη δύο ἔτη. Δύο ἔτη μακρά, μονότονα, εὐχάριστα ἐνίοτε. Ἡ ὑγεία μου εἶχε βελτιωθῇ κατὰ πολύ. Ὁ περίπατος, ἡ γυμναστική, ἡ τακτικὴ ζωή, ἣν διῆγον, ἐπέρρωσαν τὸ ἀσθενὲς σῶμά μου. Ἡ μόνη μου εὐχαρίστησις ἦτο ἡ ἐξοχή. Ἐνωρίς, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἔαρος, κατῴκουν εἰς Γκιὸς-Τεπέ. Ἠγάπων τὴν

θάλασσαν καὶ τὰ βουνά. Ἐκεῖ εὕρισκον καὶ τὰ δύο. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀπείρων καλλονῶν τῆς φύσεως καὶ τοῦ καθαροῦ ἀέρος, παρὰ τὴν αὖραν τῆς θαλάσσης, ᾐσθανόμην ἑαυτὸν τόσον καλά, εὔθυμον. Ὅτε ἐπῆλθεν ὁ χειμών, ἐπανέλαβον τὴν ἐν τῇ πόλει κατοικίαν μου. Τότε, δὲν ἐνθυμοῦμαι πῶς, νύκτα τινὰ ἐαρινὴν σχεδόν, παρασυρθεὶς ὑπό τινων ὁμηλίκων μου, ἔκαμα τὸ ποῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἔκδοτον εἰς τὰς ἀπολαύσεις ζωὴν τῆς νεότητος. Ἐπανῆλθον μετ' αὐτῶν. Ἔπειτα καὶ πάλιν, καὶ πάλιν. Καὶ ἐλησμόνουν. Ἐλησμόνουν τὴν ἡσυχον καὶ πλήρη ἀγάπης ἰδεώδους ζωήν μου. Οὕτως ἐνόμιζον τοὐλάχιστον. Εὗρον ἐπὶ τῆς γῆς ἄλλας ἀπολαύσεις, ἐπαγωγοτέρας ἐκείνων, ἃς ἐζήτουν εἰς τὴν μόνωσιν καὶ τοὺς ῥεμβασμούς, τὰς ἀπολαύσεις τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ψυχῆς σιμά. Σιμά.. διότι δὲν ἠδυνάμην ἄλλως. Παντοῦ ἐπεζήτουν τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο καὶ ἁγνὸν αἴσθημα, εἰς τὸ ὁποῖον χαρίζομεν τὴν ὕπαρξίν μας ὅλην καὶ μᾶς χαρίζει τὴν ζωήν.

Ὅλον μου τὸν μικρὸν μισθὸν ἐξώδευον ἀφειδῶς. Ἡ γυνὴ ἀπετέλει τὸ κέντρον τῶν σκέψεών μου, ὅλων μου τῶν διασκεδάσεων. Ἔζων εἰς ἀτμόσφαιραν πάθους. Ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς, αἱ διασκεδάσεις, τὰ δεῖπνα, ἐξ ἄλλου αἱ συγκινήσεις, οἱ φόβοι, ὁ ἔρως μὲ τὰ χίλια θέλγητρά του. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχον κερδήσει 1000 φράγκα εἰς ἓν λαχεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐκεῖνα ἔλαβον τὴν αὐτὴν τύχην. Ἐπεζήτουν οὕτω τὴν λήθην τῆς ζωῆς εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους της, εἰς τὴν μέθην ἣν ποοκαλεῖ.

Τὴν λήθην.. Ἄ! ἐγνώριζον καλῶς, ᾐσθανόμην ἐδῶ, εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας μου, ὅτι ἂν μίαν μόνον στιγμὴν ἔπαυον τὴν ζωὴν ἐκείνην τοῦ πάθους, θὰ μετέπιπτον εἰς τὴν μελαγχολίαν. Τὸ ᾐσθανόμην τώρα πλέον ἤ ποτε. Αὐτὴ ἡ ζωὴ ἦν διῆγον, μὲ ἔφερεν ἐκεῖ. Ἀλλ' ὅμως πόσην εὐτυχίαν, ποίαν ἀνακούφισιν ᾐσθάνθην καὶ γλυκεῖαν ἀπόλαυσιν, ὅτε φεύγων τοὺς ἀνόμους ἔρωτας, τὰς ἑορτάς, τὰς ἀγρυπνίας, ἐκλείσθην τέλος μόνος, ὁλόμονος, μεταξὺ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ σπουδαστηρίου μου καὶ ἠδυνήθην νὰ κλαύσω. Ἄ! πάσχει πολὺ ὅταν σφίγγεται ἡ καρδία, κλείουσα ἐν ἑαυτῇ ὅλην της τὴν δυστυχίαν.

Τότε εἶδον τὴν Δώραν.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Ε'.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὄρους. — Τὸ Βατοπαίδιον. — Τὰ κειμήλια. — Ἡ σημαία τοῦ Ἀνδρονίκου.—Τὰ ὀστᾶ τῶν αὐτοκρατόρων.—Ἡ ἀναλλοίωτος χεὶρ.—Ἰδιόρρυθμον σύστημα.— Μοναστηριακὴ φιλοξενία. — Τὰ ἐρημάρια τοῦ δρόμου. — Κουρὰ μοναχοῦ. — Ἡ Παναγία τῶν Ἰδήρων.

Ἀπελθὼν τῆς ἱερᾶς Συνάξεως ἐπεσκέφθην τὸν διοικητὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Τὸ οἰκημά του ἔχει μοναστικὴν ὅλως ἁπλότητα. Μέγα διβάνιον ἐρυθρόν, ἐφ' οὗ καθήμενος ὀκλαδὸν ἐθώπευε τὰς κνήμας του ὁ διοικητής, ἦτο ἡ μόνη ἐπίπλωσις. Ὁ *καϊμακάμης*, ὡς γνήσιος Ὀθωμανός, εἶχεν ἀριστερὰ αὐτοῦ τοποθετημένον τὸν ναργιλέν του καὶ δεξιὰ τὸν καφέ, ἀνανεούμενον εἰς πᾶσαν ἐπίσκεψιν ξένου. Αἰθίοψ λυγιζόμενος καὶ σείων διὰ τοῦ τρόπου τούτου χαριέντως μακρὸν κυανόχρουν *σαλιβάριον*, πρὶν ἔτι καθήσω, μοῦ προσεκόμισε καφὲν καὶ ναργιλέν. Ἀκατάσχετος μὲ κατέλαβεν ὄρεξις νὰ καθήσω ὅπως ὁ καϊμακάμης καὶ νὰ ἀπολαύσω τὸ ἀφέψημα τῆς Μόκας μὲ ὅλην τὴν ὀθωμανικὴν ἀνάπαυσιν. Μόλις μοῦ ἐπῆλθεν ἡ ἐπιθυμία αὕτη καὶ ἀμέσως τὴν ἐπραγματοποίησα. Ἐν τῇ θέσει δὲ ταύτῃ, μὲ τὸ μαρκοῦτσι εἰς τὰ χείλη, μὲ τὸ κύπελλον ἀρωματώδους καφὲ εἰς τὸ πλευρόν μου καὶ ἐν συνομιλίᾳ, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία δὲν ἦτο μεγαλειτέρα τοῦ ρλοίσβου τῶν ἀργυρῶν ναργιλέδων μας, ἐνόησα πῶς διέρχονται αἱ ὀθωμανικαὶ ὧραι ἄνευ σκέψεων, αἱ ὁποῖαι βασύνουσι τὴν διάνοιαν καὶ μαραίνουσι τὴν ψυχήν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτοῦ θαλάμου μοι ἐφάνη ὑπὸ ἐρυθρὰ παραπετάσματα ὅτι ἐκρύπτετο χαρέμι, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἁπλούστατα ἀποκύημα τῶν καπνῶν τοῦ *ναργιλέ*, καὶ τὸ ἐρυθρὸν ἐκεῖνο παραπέτασμα οὐδὲν ἕτερον ἀπέκρυπτεν ἢ μόνον ὁδροχόας τοῦ καϊμακάμη.

Μετ' ὀλίγων ἡμερῶν διαμονὴν ἐν ταῖς Καρυαῖς ἀπῆλθον συνοδευόμενος ὑπὸ φίλου μου μοναχοῦ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἱερῶν μονῶν, ἐκ τούτων δὲ πρώτην ἐπεσκέφθην τὴν τοῦ Βατοπεδίου. Ἡ ἀπὸ Καρυῶν εἰς Βατοπαίδιον ὁδὸς κατάφυτος ἐκ προαιωνίων λεπτοκαρυῶν εἶνε μαγευτικωτάτη. Ὁ ἀνερχόμενος τοὺς θυμοτερπεῖς λόφους βλέπει μακρὰν κυανίζουσαν τὴν θάλασσαν διὰ μέσου τῶν ἐπανθούντων δένδρων. Μετὰ δίωρον δὲ πορείαν φθάνει ὁ ὁδοιπόρος εἰς τὴν μονήν, ἥτις ὑψοῦται ὡς μεσαιωνικὸν φρούριον ἐπὶ τῆς κλιτύος μαγευτικοῦ λόφου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου μικρὸς ὅρμος χρησιμεύει πρὸς φύλαξιν τῶν ἁλιευτικῶν πλοιαρίων τῆς μονῆς. Οἱ φιλόξενοι μοναχοὶ μᾶς ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν εἴσοδον, ὁ δὲ *πορτάρης*, ὑψηλὸς ὡς ἐλάτη μοναχός, μὲ ἀπαστράπτοντας ὀφθαλμοὺς καὶ κοιλανθείσας παρειάς, ἐκόμισε πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς μονῆς τὰ συστατικὰ γράμματά μου, πάραυτα δὲ σεβάσμιος πρεσβύτης μὲ ὑπεδέχθη καὶ μὲ ὡδήγησεν εἰς τὴν ἐπίσημον αἴθουσαν, πολυτελέστερον τῶν συνήθων αἰθουσῶν διεσκευασμένην.

Ἡ μονὴ τοῦ Βατοπαιδίου εἶνε ἡ ἀρχαιοτέρα μετὰ τὴν μονὴν τῆς Λαύρας, ἐγερθεῖσα ἐν τῇ ἱερᾷ περιοχῇ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ταύτην ᾠκοδόμησεν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος, οὗτινος ὁ τετραετὴς υἱὸς Ἀρκάδιος ἐπιστρέφων ἐξ Ἰταλίας ἐναυάγησε καὶ διεσώθη παρὰ τὴν ακτὴν ἐκείνην, εὑρεθεὶς πλησίον βάτου· ἐκ τοῦ παιδίου δὲ τούτου καὶ τοῦ βάτου, πλησίον τοῦ ὁποίου εὑρέθη ὁ ἡγεμονόπαις, ὠνομάσθη Βατοπαίδιον ἡ μονή. Κατ' ἄλλας ὅμως θετικωτέρας παραδόσεις, αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ τριῶν Ἀδριανουπολιτῶν, κατὰ σύστασιν τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου. Ἀλλ' οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Κατακουζηνός, κατόπιν δὲ καὶ Σέρβοι ἡγεμόνες τὴν ἐκαλλώπισαν καὶ τῇ ἐπροικοδότησαν ἄφθονα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως. Καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους οἱ κατὰ καιροὺς ἡγεμόνες τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας ἀφθόνους παρέσχον δωρεάς, ἐκ τούτων δὲ ἡ ἡγεμονόπαις Γολία καθωσίωσε τὴν ἐν Ἰασίῳ ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως· πρὸς δὲ οἱ Τσάροι Θεόδωρος Ἰβάνοβιτς, Μιχαὴλ Θεοδώροβιτς καὶ Ἰωάννης ὁ Τρομερὸς ἐχορήγησαν τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς Βατοπαιδινοὺς πατέρας νὰ περιέχωνται τὴν ρωσσικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ νὰ εἰσπράττωσιν ἐράνους. Καὶ σήμερον ἡ μονὴ αὕτη κατέχει μεγάλα κτήματα ἐν Ῥουμανίᾳ, Ῥωσσίᾳ καὶ Τουρκίᾳ, εἶνε δὲ ἡ πλουσιωτέρα τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς περιουσίας αὐτῆς ὑπολογιζομένης εἰς 2,000,000 τουρκικὰς λίρας.

Ὁ ναὸς αὐτῆς εἶνε πλούσιος ἐπίσης, κατέχει δὲ ἄπειρα βυζαντινὰ κειμήλια καὶ ἄλλα λείψανα. Ἓν ἐκ τῶν κειμηλίων τούτων τῆς αὐτοκρατείρας Σοφίας ἐκ μονολίθου ἰάσπιδος διασώζεται ἀκέραιον καὶ φέρει τὰ αὐτοκρατορικὰ σήματα.

Καὶ ἕτερα μνημεῖα τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἐνθυμήματα τῆς αὐτοκρατορικῆς αἴγλης διασώζονται ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς, πλουσιωτάτῃ εἰς χειρόγραφα, εἶδον τὸ ψαλτήριον τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος καὶ σημείωσιν περί τινος σεισμοῦ συμβάντος ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ διεσώζετο ἐπίσης μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ σημαία τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου καὶ ἡ χρυσοῦφαντος πολεμικὴ αὐτοῦ σκηνή, ἀλλ' οἱ ἁπλοῖκοι πατέρες ἐθεώρησαν σκοπιμώτερον νὰ ἀφαιρέσωσι τὸν χρυσὸν καὶ νὰ καύσωσι τὸ ὕφασμα. Ἡ μονὴ αὕτη ἐντὸς ἐπιχρύσου λάρνακος φυλάττει εὐλαβῶς καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου καὶ Ἀρκαδίου καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Πουλχερίας, ἥτις μὴ δυνηθεῖσα νὰ μονάσῃ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, ἐζήτησεν ὡς χάριν νὰ ἀναπαυθῇ μετὰ θάνατον ἐν αὐτῷ.

Πλεῖσται πολύτιμοι εἰκόνες διασώζονται ἐν τῷ ναῷ, περίεργα δὲ θαύματα διηγοῦνται ἐπισυμβάντα ἐκεῖ οἱ καλόγηροι, τὰ σημεῖα ἑνὸς τῶν ὁποίων ζωηρὰ παρίστανται ἀκόμη ἐν τῇ μνήμῃ μου.

Ἡμέραν τινὰ ἐπισκεπτόμενος τὸν ναὸν εἶδον πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου σιδηροῦν κλωβὸν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ χεῖρα ἀνθρωπίνην μελανὴν καὶ εἰς ἄκρον ἐφθαρμένην. Ἡ χεὶρ αὕτη ἔχει τὴν ακόλουθον ἱστορίαν. Διάκονός τις ἐμμανὴς γενόμενος, διότι δὲν τῷ ἐδόθη οἶνος καὶ περιεφρονήθη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου, μετέβη εἰς τὸν ναὸν καὶ διὰ μαχαίρας ἐπετέθη κατὰ τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου. Πάραυτα ὅμως μετανοήσας ἔκλαυσε πικρῶς καὶ ἐξήντλησε τὸν βίον του ζητῶν συγχώρησιν, ἥτις τῷ ἐδόθη ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μένῃ ἀναλλοίωτος ἡ παράτολμος χείρ. Αὕτη δὲ εἶνε ἡ ἐντὸς τοῦ κλωβοῦ κρεμαμένη χείρ, ἣν οἱ προσκυνηταί, ἐκλαμβάνοντες ὡς ἱερὸν λείψανον καὶ κόπτοντες τεμάχια, δεινῶς ἠκρωτηρίασαν. Ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ πυρκαϊαὶ αἱ ἀποτεφρώσασαι τὴν μονήν, ὡς καὶ αἱ ὑπὸ τῶν Ἀβάρων δηώσεις αὐτῆς ἀποδίδοντα εἰς θαύματα καὶ τιμωρίας ἐπιβληθείσας ὑπὸ τῆς Θεομήτορος πρὸς τοὺς παραβάτας τῶν ἱερῶν ἐντολῶν καλογήρους.

Κατὰ τὸν μακρὸν αὐτῆς βίον ἡ μονὴ πολλὰ ὑπέστη καὶ δὶς ἤλλαξε συστήματα. Πρὸ τριῶν αἰώνων ἦτο μοναστήριον κοινοβιακόν, ἤδη δὲ εἶνε μονὴ ἰδιόρρυθμος, διοικουμένη, ὅπως πᾶσαι αἱ τοῦ συστήματος τούτου μοναί, ὑπὸ τριῶν ἐπιτρόπων κατὰ τριετίαν ἐκλεγομένων καὶ ὑποκειμένων εἰς τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τῶν ἐξεχόντων ἐν τῇ μονῇ· ἐξέχοντες δὲ εἶνε οἱ διακρινόμενοι ἐπὶ παιδείᾳ καὶ οἱ ὑπηρεσίας σπουδαίας παρασχόντες εἰς τὴν μονήν. Τούτων ὁ βίος εἶνε ἄνετος, καὶ διὰ τοὺς πλείστους πολυτελής. Ἕκαστος ἐκ τῶν μοναχῶν δικαιοῦται νὰ ζῇ ἀναλόγως τῆς περιουσίας, ἣν κέκτηται, —καὶ ὑπάρχουσι μοναχοὶ ἔχοντες περιουσίας ὑπερβαινούσας τὸ ἑκατομμύριον — καὶ τῶν ἕξεων ἃς ἔχει. Ἕκαστος ἔχει ἴδιον δωμάτιον, οἱ δὲ ἐξέχοντες ἔχουσι διαμερίσματα ἰδιαίτερα καὶ ὑπηρετοῦνται ὑπὸ πολλῶν ὑποτακτικῶν, πάντοτε δὲ ἡ τράπεζά των εἶνε πλήρης ποικίλων ἐδεσμάτων. Τὴν περιουσίαν των διαχειρίζονται καὶ διαθέτουσιν ἐφ' ὅσον ζῶσιν ὡς βούλονται, μετὰ τὸν θάνατόν των ὅμως περιέρχεται αὕτη εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον καὶ καθίσταται περιουσία τῆς Μονῆς.

Οἱ μοναχοὶ οὗτοι παχύσαρκοι συνήθως ἐκ τῆς καθεστηκυίας ζωῆς, διέρχονται ἄνετον βίον, μὴ ὑποβαλλόμενοι εἰς τὰς ἀγρυπνίας καὶ τὰς ἄλλας σκληραγωγίας τῶν ἐν κοινοβίοις μοναχῶν. Οἱ πατέρες οὗτοι υἱοθετοῦσι συνήθως νέους εὐπαιδεύτους μοναχοὺς καὶ τοὺς ἀποκαθιστῶσι κλη-

ρονόμους τοῦ διαμερίσματος ἐν ᾧ βιοῦσιν. Ἡ χλιδὴ καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν μοναχῶν τούτων δὲν ἀποσβεννύει ἐν τούτοις τὸ αἴσθημα τῆς φιλοξενίας καὶ τῆς περιποιήσεως, διότι ἡ φιλοξενία ἐν Ἁγίῳ Ὄρει δὲν εἶνε ἐπίπλαστος ἀβροφροσύνη, ἀλλὰ θεσμὸς τῆς πολιτείας. Τῆς φιλοξενίας ταύτης ἀπολαύει ὁ προσκυνητής, εἴτε εἰς πλουσίας μονὰς μεταβῇ, εἴτε εἰς καλύβην πτωχοῦ μοναχοῦ. Εἰς τὴν πύλην μάλιστα πάσης μονῆς, κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον, ὁ πορτάρης ἔχει διαθέσιμον ἄρτον, ἵνα παράσχῃ εἰς τὸν αἰτοῦντα διαβάτην, καὶ καθ' ὁδὸν δὲ ὑπάρχουσιν ἑρμάρια, ἔνθα ὁ ὁδοιπορῶν εὑρίσκει τεμάχιον ἄρτου, ἵνα κορέσῃ

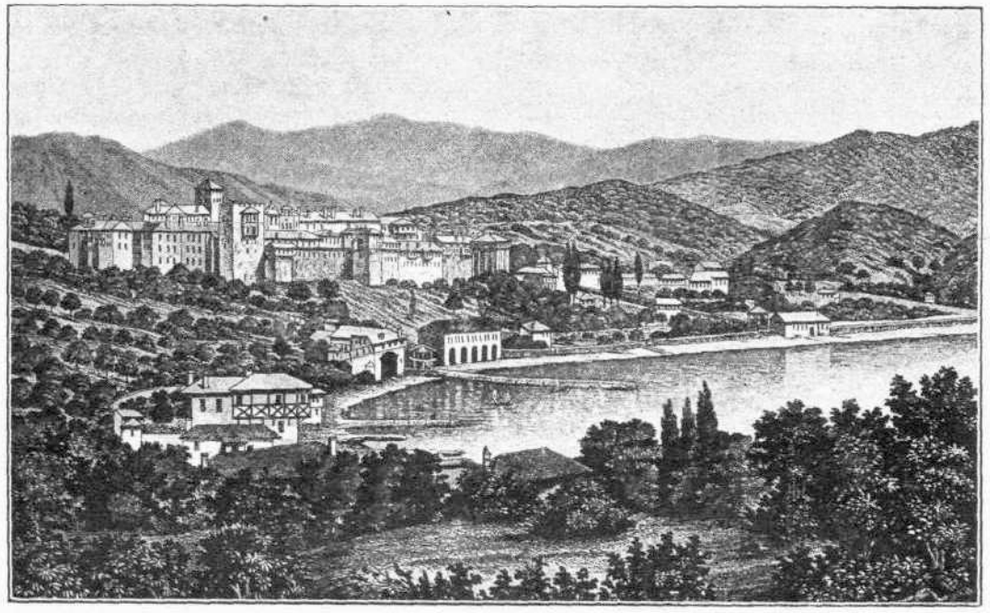

ΤΟ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΝ

τὴν πείναν του, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς μονήν τινα ὅπου τὸν ἀναμένει τὸ ἀρχονταρίκιον καὶ ἡ ἀβραμιαία τράπεζα. Ὁ αὐτὸς βίος, ἡ αὐτὴ διοίκησις ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μονὰς τοῦ ἰδιορρύθμου συστήματος· διὸ καὶ οἱ δόκιμοι προτιμοῦν νὰ καρῶσι μοναχοὶ εἰς μονὰς τῶν συστημάτων τούτων.

Παρέστην εἰς κουρὰν μοναχοῦ τινος κατὰ τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει διαμονήν μου. Ἡ σκηνὴ εἶνε γραφικωτάτη· ὁ σκιερὸς ναὸς φωτίζεται ὑπὸ τοῦ φωτὸς ἀσθενῶν λαμπάδων καὶ πληροῦται ὑπὸ τῶν πρώτων τῆς μονῆς, οἱ ὁποῖοι τελοῦσι τὴν κουράν, ὁ δὲ δόκιμος, γυμνὸς πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, ἀκροᾶται τῶν προσευχῶν καὶ ὁ ἴδιος δὲ προσεύχεται, ἕως ὅτου οἱ ἱερομόναχοι τὸν περικυκλοῦσι καὶ ἀνὰ μίαν εὐχὴν ἀναγινώσκοντες περιβάλλουσιν αὐτὸν τὸν λευκὸν χιτῶνα καὶ τὸ καλογηρικὸν ῥάσον· ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης ὁ δόκιμος ἀλλάσσει ὄνομα καὶ γίνεται ἀδελφός.

Ἡ γυμνότης τοῦ δοκίμου, κεκλιμένην καὶ τεταπεινωμένην ἔχοντος τὴν κεφαλήν, αἱ μορφαὶ τῶν πατέρων καὶ τὰ καταπεπονημένα πρόσωπα τῶν ἁγίων εἰκόνων περιβάλλουσι διὰ μυστηρίου τὴν σκηνὴν ταύτην, ἀφίνουσαν ἀνεξάλειπτον ἀνάμνησιν εἰς τὸν ἰδόντα αὐτήν. Τὴν κουρὰν ταύτην ὑπέστησαν ἡγεμόνες, βασιλόπαιδες, αὐτοκράτορες· ἐν τῷ ναῷ δ' ἐκείνῳ, ἔνθα εἶδον πτωχὸν δόκιμον καρέντα, ἐκάρη ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Κατακουζηνός, μετονομασθεὶς Ἰωάσαφ, καὶ ἄγνωστος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐτελεύτησε, χωρὶς οὐδεὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ ἐτάφη ὁ νεκρὸς αὐτοῦ.

Εἰς τὴν μονὴν Βατοπαιδίου, ὅπως καὶ εἰς τινας ἄλλας μονάς, διατηροῦνται νοσοκομεῖα, ἅτινα διευθύνουσιν ἐπιστήμονες ἰατροί, ἐξ ὧν δύο ἐδέχθησαν τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Εἰς τὰς πλείστας ὅμως αἱ νόσοι θεραπεύονται ἀκόμη διὰ τῶν εὐχῶν καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἡγουμένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πάσχοντος· ὡς ἐκ τούτου οἱ θάνατοι ἐπέρχονται συνηθέστατα καὶ ἐξ ἐλαφρῶν νοσημάτων, τῶν ὁποίων καὶ ἡ στοιχειώδης ἰατρικὴ συνδρομὴ ἀποσοβεῖ τὸν κίνδυνον.

Καὶ ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων διατηρεῖ νοσοκομεῖον καὶ εἶχε, καθ' ὃν χρόνον ἐπεσκέφθην αὐτήν, εὐπαίδευτον ἰατρὸν τὸν κ. Φανουριάρην, σπουδάσαντα ἐν Γερμανίᾳ, μεθ' οὗ ἀλησμονήτους διῆλθον ἡμέρας ἐν τῷ κελλίῳ του, ἔχοντι ὄψιν σπουδαστηρίου Γερμανοῦ ἐπιστήμονος. Καὶ ἡ μονὴ δ' αὕτη, ὅπως καὶ πᾶσαι αἱ μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κατέχει πλεῖστα κειμήλια καὶ ἁγίας εἰκόνας. Τὸ ἀξιολογώτερον ὅμως, ὅπερ ἀπαντᾷ τις ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, εἶνε ἡ εἰκὼν

ΠΑΡΑ ΤΟ ΦΡΕΑΡ

τῆς Πορταΐτισσας, ἥτις ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ εἰκονομάχου Θεοφίλου μετέβη μόνη εἴς τινα μονὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἐκεῖθεν μεταφερθεῖσα εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων ἐτοποθετήθη ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ τὴν πρωΐαν εὑρέθη ἄνωθεν τῆς μεγάλης Πύλης, δι' ὃ καὶ ἐκλήθη ἔκτοτε *Πορταϊτισσα*. Κατά τινα ἐπιδρομὴν τῶν Ἀβάρων στρατιώτης τις τὴν ἐλόγχισεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς, ἀμέσως δὲ ἀνέβλυσεν αἷμα, τότε δὲ οὗτος ἔκθαμβος γενόμενος προσεκύνησε καὶ βαπτισθεὶς ἐτελείωσεν ἐν ἀσκήσει τὸν βίον του. Ἡ εἰκὼν αὕτη εὑρίσκεται σήμερον ἐν Μόσχᾳ, καὶ φυλάττεται εἰς τὴν εἴσοδον μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων πυλῶν τοῦ Κρεμλίνου, τῆς πύλης τῆς «Παναγίας τῶν Ἰβήρων». Ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ, ἔνθα κατάχρυσος καὶ ἀδαμαντοστόλιστος εὑρίσκεται ἡ ἁγία εἰκών· σμῆνος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διέρχονται προσκυνοῦντες ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, διαρκῶς δὲ ἱερεῖς δοξολογοῦσι τὴν Παρθένον, καὶ εἰς ἑκατομμύρια ῥουβλίων ὑπολογίζονται τὰ ἀναθήματα τῶν προσκυνητῶν κατ' ἔτος.

Χιλιάδες προσκυνητῶν ἀπὸ τὰς ἐσχατιὰς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορείας μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν, ἵνα προσκυνήσωσι τὴν σεμνὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Συχνάκις δὲ παρέρχεται ὁλόκληρος ἑβδομὰς χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ὁ προσκυνητὴς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναΐσκον· τόσος εἶνε ὁ ἐν αὐτῷ συνωστισμός. Εἰς αὐτὸν πᾶσαν πρωΐαν ὁ ἐργάτης μεταβαίνει καὶ αἰτεῖται τὰς εὐλογίας τῆς Παναγίας, παρὰ τὴν ἐργατικὴν δὲ *μπλούζαν* τοῦ ἀμαξηλάτου καὶ τὴν ἀγροῖκον τῆς χωρικῆς ἀμφίεσιν, θροεῖ ἡ πολυτελὴς ἐσθὴς περικόμψου πριγκιπίσσης ἢ ἠχοῦσιν οἱ πτερνιστῆρες εὐγενοῦς στρατηγοῦ. Ὅλη ἡ Μόσχα θὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν, καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες προτοῦ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Κρεμλῖνον καὶ περιβληθῶσι τὴν ἀρχαίαν τῶν Τσάρων ἀλουργίδα, ἐκεῖ πρῶτον γονυπετεῖς θὰ ζητήσωσι τὴν θείαν ἀντίληψιν. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐγένετο πλέον ἡ ἐθνικὴ εἰκὼν τῶν Ῥώσσων, ἡ δὲ μονὴ διατηρεῖ ἐν Μόσχᾳ μετόχιον ὑπὸ τῶν Τσάρων παραχωρηθὲν καὶ εἰσφέρον πολλὰ κατ' ἔτος εἰσοδήματα εἰς τὴν μονήν. Ὅπως δήποτε ὅμως τῆς μονῆς ταύτης τὰ εἰσοδήματα ἠλαττώθησαν ἐπαισθητῶς, διότι τὰ μεγάλα καὶ πλούσια κτήματα τῆς μονῆς ἐν Βλαχίᾳ ἐδημεύθησαν, δυσκόλως δὲ καὶ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐν Βεσσαραβίᾳ κτημάτων ἀποσπῶνται ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν. Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εὑρίσκονται καὶ πλεῖσται ἄλλαι μοναί, τινὲς τῶν ὁποίων διὰ δανείων μόνον συντηροῦνται καὶ ἡ χρεωκοπία κρούει ἀπὸ πολλοῦ ἤδη τὰς θύρας των.

Ἕπεται τὸ τέλος Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΓΟΥ

Ὑπὸ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΛΩΡΗ

Συνέχεια ἴδε σελ. 98

Κεφάλαιον ς'.

Ἐκεῖνος ὁποῦ ὀτέκει ὀτὴ γωνιά του

Ὁ ἥλιος ἦτο ἤδη ἀκόμη ὑψηλὰ εἰς τὸν ὁρίζοντα, ὅτε ὁ Μαυρίκιος καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἐπιβαίνοντες τῶν μικροσώμων ἀλλ' ἐξαιρέτων περσικῶν ἵππων των ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος τὸ λεγόμενον «τάφος τῆς Ἐσθὴρ καὶ τοῦ Μαρδοχαίου». Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτόθι ἐτάφη ἡ ὡραία Ἰουδαία, παρ' αὐτὴν δὲ ἀναπαύεται καὶ ὁ θεῖός της. Ὅπως καὶ ὁ λεγόμενος «τάφος τοῦ Δανιήλ», τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀπολαύει μεγίστου σεβασμοῦ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις προσκυνηταῖς, οἵτινες σωρηδὸν προσέρχονται χάριν προσκυνήσεως τοῦ τάφου τῆς ἑαυτῶν προστάτιδος πανταχόθεν τῆς Περσίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς προσέτι.

Οἱ δύο νέοι γινώσκοντες ἐκ φήμης τὸν τάφον τοῦτον ἐδικαιοῦντο νὰ περιμένωσιν ὅπως ἴδωσι μνημεῖόν τι μεγαλοπρεπές. Ἡ φήμη τῆς πολυτελείας καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἀσσουήρου ἐδικαιολόγει πράγματι τὴν ἰδέαν τῆς παρ' αὐτοῦ ἀνεγέρσεως μαυσωλείου μεγαλοπρεποῦς εἰς τὴν εὐνοουμένην του καὶ ἀνταξίου αὐτῆς· δὲν ἠγνόουν ὅμως ὅτι τὸ μνημεῖον αὐτὸ δὲν θεωρεῖται γνήσιον, διὰ τοῦτο δὲν ἐξεπλάγησαν διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν πενιχρότητα αὐτοῦ.

Οἱ δύο τάφοι κεῖνται ἐγγὺς ἀλλήλων ὑπὸ μικρὸν θόλον ξύλινον, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου κεκαλυμμένον ὑπὸ ἐπιγραφῶν ἑβραϊκῶν ἐπὶ περγαμηνῆς, ἀποτεθεισῶν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἶνε αἰτήσεις ἢ εὐχαριστίαι διὰ χάριτας χορηγηθείσας αὐτοῖς. Τὸ ἱερὸν τοῦτο οὐδὲν ἐκέκτητο δυνάμενον νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ἀπληστίαν τῶν Περσῶν, διὰ τοῦτο μεθ' ὅλους τοὺς διαρκεῖς καταδιωγμούς, οὓς ὑφίστανται ἐν Ἰρὰν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφέθη ἐν εἰρήνῃ ὁ μικρὸς οὗτος ναΐσκος. Οἱ τοῖχοι ἀποτελοῦνται ἐκ πλίνθων ἐρυθρῶν. Εὑρεῖαι κηλῖδες βορβόρου καθιστῶσι σχεδὸν ἀφανὲς τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν χρῶμα. Μικρὸς τροῦλλος, κεκαλυμμένος ὑπὸ κεράμων κυανῶν, ἀλλεπαλλήλων καὶ στιλπνῶν, ἀπετέλει τὴν στέγην τοῦ *γαβρέ* (τάφου), τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἀνέρχεται μόλις εἰς τεσσαράκοντα πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

Ὅτε ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ διέβησαν πρὸ τοῦ τάφου τῆς Ἐσθὴρ, ὁμάδες Ἰουδαίων προσκυνητῶν μὲ δολίαν καὶ περίφοβον φυσιογνωμίαν ἐπλησίαζον ἐκεῖ ἕρποντες διὰ τῶν γονάτων, ῥίπτοντες πανταχόθεν βλέμματα περφοβισμένα. Ἡ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐν Περσίᾳ εἶνε

πάντοτε εἰς ἄκρον ἐπισφαλής, βλέποντες δὲ ἐρχομένους δύο ἱππεῖς, ἀνέμενον νὰ δεχθῶσι κάμποσα ξυλοκοπήματα.

Διότι ἐνῷ οἱ πρεσβεύοντες πάσας τὰς ἄλλας θρησκείας, οἱ Χριστιανοί, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Νεστοριανοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ Γουέβροι προστατεύονται ὑπὸ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἔχουσι κανένα προστάτην, εἶνε δὲ ὁ συνήθης σκοπὸς τῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων τῶν Μωαμεθανῶν. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοὺς θεωροῦσιν ὡς φυσικήν των λείαν καὶ τοὺς καταθλίβουσι μὲ τὴν αὐτὴν ζέσιν καὶ μὲ περισσοτέραν ἴσως ἐπιτυχίαν ἀπὸ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ βαρώνους τοῦ μεσαίωνος. Ἡ κατάστασις τῶν Ἰσραηλιτῶν εἶνε σήμερον ἐν Περσίᾳ ἀκριβὴς ἀναπαραστασις τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπαρχούσης κατὰ τοὺς χειρίστους χρόνους τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς ἀμαθείας. Ὁ ἔσχατος τῶν ἀγυιοπαίδων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πτύῃ κατὰ τοῦ Ἰουδαίου, νὰ τὸν τύψῃ, νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ ἐν πάσῃ ἀνέσει. Ὑπάρχει ἀκόμη ἔθιμον τηρούμενον κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἑορτῆς καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Σάχου· κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν δημοσίων πανηγύρεων ἁρπάζουσιν ὅσους περισσοτέρους Ἰουδαίους δυνηθῶσι καὶ τοὺς ῥίπτουσι μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω εἰς τὰς *γαβούζας* ἢ δεξαμενὰς πλήρεις ὕδατος, τὰς εὑρισκομένας εἰς ὅλας τὰς αὐλὰς καὶ εἰς ὅλας τὰς πλατείας. Αἱ προσπάθειαι τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ὅπως ἀνεγερθῶσιν ἄνωθεν τῶν γλοιωδῶν χειλέων τῆς δεξαμενῆς φαιδρύνουσι λίαν τὸ πλῆθος, καὶ ἀφοῦ ἀκόμη κατορθώσωσι νὰ διαφύγωσι κάθυγροι καὶ κατερρυπωμένοι, κεκαλυμμένοι ὑπὸ βορβόρου, τοὺς καταδιώκουσι δι' ἐμπαιγμῶν καὶ λιθοβολισμῶν. Θεωροῦνται εὐτυχεῖς, ὁσάκις δυνηθῶσι νὰ διασωθῶσι μὲ τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς μόνου ὀφθαλμοῦ ἢ τινων ὀδόντων. Ἡ τελετὴ αὕτη ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἑκάστου νέου διοικητοῦ ἐπαρχίας πρὸς μεγάλην χαρὰν τοῦ ὄχλου. Τὸ panem et circenses τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ἀντικαθίσταται ἐν Περσίᾳ ὑπὸ τῆς κραυγῆς: *Πυροτεχνήματα καὶ Ἰουδαίους!* Ἐννοεῖται ὅτι αὐτοὶ θεωροῦνται ὑπεύθυνοι διὰ πᾶσαν κοινὴν συμφοράν, οἷον ἐπιδημίαν, λιμόν, πυροκαϊάν, κακὴν ἐσοδείαν, ἐπιζωοτίαν. Ὁσάκις ἐξαφανίζεται παιδίον τι, ἀμέσως φωνάζουσιν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸ ἐπῆραν διὰ νὰ τὸ θυσιάσουν εἰς τὸν Θεόν των! Λείπει βοῦς ἢ ὄνος ἢ καὶ κύων; Οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἔκλεψαν!... Κατεπάνω των!

Ζῶσιν ἐν ἑκάστῃ πόλει περιωρισμένοι εἰς *Γκέτο*, εἰς ἰδιαιτέραν συνοικίαν, καὶ διάγουσι ζωὴν ἀθλίαν καὶ οὐχὶ ἀκίνδυνον. Ὁσάκις τελεῖται γάμος ἰσραηλιτικός, ὁ μωαμεθανικὸς ὄχλος προσκαλεῖται εἰς τὴν τελετήν· ἀρχίζουν, ἐννοεῖται, ὑπὸ τὴν διαρπαγὴν τοῦ προητοιμασμένου διὰ τοὺς νυμφίους συμποσίου, ἐξυβρίζουσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰς Ἰσραηλίτιδας νεάνιδας, δὲν εἶνε δὲ σπάνιον ἡ ἑορτὴ ν' ἀπολήξῃ καὶ εἰς τὸν φόνον πολλῶν ἀνθρώπων. Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὰ μωαμεθανικὰ σχολεῖα καὶ λύκεια εἶνε ἀπρόσιτα εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἀπομένει ἐλάχιστος ἀριθμὸς ἐπαγγελμάτων, καὶ μάλιστα τὰ ἀπεχθέστατα, οἷον ὁ καθαρισμὸς τῶν ὀχετῶν εἶνε εἰς αὐτοὺς καταναγκαστικῶς ἐπιβεβλημένος. Ὅπως πανταχοῦ, ἐργάζονται ἐπιτηδείως περὶ τὴν κατεργασίαν τῶν πολυτίμων μετάλλων καὶ ἐκτελοῦσιν ὡραῖα κεντήματα διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ ἐξασκῶσιν εἴδη τινὰ ἐμπορίου, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐμπόριον καθὼς καὶ τὴν πώλησιν τῶν βδελλῶν, ὧν γίνεται μεγίστη χρῆσις ἐν Περσίᾳ. Ἡ ᾠδικὴ τέχνη, ἡ ὀργανικὴ μουσικὴ καὶ ἡ ὄρχησις, θεωρούμεναι ἐν Ἀσίᾳ ὡς ἐπαγγέλματα ἐξευτελιστικά, ἀνήκουσιν αὐτοῖς ἀποκλειστικῶς· ἐπίσης δικαίωμα αὐτῶν ἀναμφισβήτητον εἶνε καὶ ἡ κιβδηλεία ἀρχαίων νομισμάτων.

Μεθ' ὅλην τὴν ἥκιστα ἐπίζηλον ταύτην κατάστασίν των, τοσαύτη εἶνε ἡ ἔμφυτος περὶ τὸ ὠφελεῖσθαι ἐπιτηδειότης των, ὥστε τινὲς ἐξ αὐτῶν κατορθοῦσι νὰ σχηματίζωσι περιουσίαν. Οὐαὶ εἰς αὐτοὺς τότε!... τοὺς καταπιέζουσι τυραννικώτατα. Θὰ ἐρωτήσωσι βεβαίως πολλοὶ μετ' ἀπορίας: διατὶ δὲν ἀπέρχονται ἐκ χώρας, ἔνθα ὑφίστανται τόσας κακώσεις; Ὁ λόγος εἶνε ἁπλούστατος· εἶνε αὐστηρῶς ἀπηγορευμένον αὐτοῖς νὰ ἐξέρχωνται τοῦ διαμερίσματος ὅπου κατοικοῦσιν ἄνευ τῆς ῥητῆς ἀδείας τοῦ διοικητοῦ. Ἑνὸς μόνου πλεονεκτήματος ἀπολαύουσιν, ὅτι εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Οἱ ἀναγνῶσται λοιπὸν δὲν θὰ ἐκπλαγῶσι διὰ τὸ ἐπτοημένον αὐτῶν ἦθος εὐθὺς ὡς εἶδον ἐρχομένους τοὺς δύο ἱππεῖς. Ὁ Μαυρίκιος ἐσταμάτησε τὸν ἵππον του, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν *Πύργον τῆς σιωπῆς*, ἐπειδὴ δὲ ἀντήμειψε τὴν δοθεῖσαν πληροφορίαν δι' ὀλίγων κερματίων, οἱ δύο νέοι *γκιαούρηδες* ἐπλήσθησαν εὐλογιῶν ὑπερβολικῶν, ἐκφερομένων διὰ φωνῆς ἐρρίνου καὶ μονοτόνου. Ἡ Αἰκατερίνη δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκρύψῃ τὸ αἴσθημα τῆς θλίψεως, ὅπερ ἐνεποίει αὐτῇ ὁ ἐξευτελισμὸς τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων ὄντων. Εἰς νεαρὰν καὶ γενναιόφρονα ψυχὴν οὐδὲν ἀλγεινότερον τοῦ θεάματος τῆς καταπιέσεως καὶ τῆς ἀδικίας· ἡ ἐσχάτη ταπείνωσις τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων ἀνθρώπων προξένει εἰς αὐτὴν ὀδυνηρὰν λύπην.

Ἐν τοσούτῳ οἱ δύο ἀδελφοὶ ὑπερέβησαν τὸν τάφον τῆς Ἐσθὴρ καὶ τοῦ Μαρδοχαίου καὶ εἰσεχώρησαν εἰς λαβύρινθον βράχων, ἀναμέσον τῶν ὁποίων οὐδὲν ἐφαίνετο ἴχνος ἀτραποῦ. Ἡ τοποθεσία ἦτο ἔρημος καὶ ἁγία, σωροὶ βράχων ἀπειληπτικοί, μονότονοι καὶ μελαγχολικοί. Κατὰ πᾶν βῆμα οἱ ἱππεῖς ἠναγκάζοντο ν' ἀριππεύωσιν, ὅπως ὁδηγῶσι τοὺς ἵππους των διὰ μέσου τοῦ λαβυ-

ρίνθου ἐκείνου. Ἐνίοτε διέκρινον μακρὰν εἶδός τι στήλης λευκαζούσης. Ἦτο αὕτη, ὡς εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι, ὁ *Πύργος τῆς Σιωπῆς*, οἱ δὲ νεαροὶ Γάλλοι ἐγίνωσκον παρὰ τοῦ Χασάν, ὅτι ὁ γηραιὸς Γκουσὰ-Νισὶν κατῴκει οὐ μακρὰν τοῦ πύργου Διὸ ἐνῷ κατεγίνοντο νὰ κάμψωσι τοὺς βράχους καὶ ν' ἀνοίξωσι δίοδον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀκανθωδῶν θάμνων, προσεπάθουν ταὐτοχρόνως νὰ μὴ χάσωσι τὴν θεὰν τοῦ ὁδηγοῦ ἐκείνου φάρου.

Βεβαίως ὅμως θὰ εὑρίσκοντο μακρότερον ἀφ' ὅ,τι συνεπέραναν, διότι ἡ ἀπόστασις δὲν ἐφαίνετο καθόλου ἐλαττουμένη.

Ἡ Αἰκατερίνη ἐπὶ τέλους ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν της.

— Μὰ θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι μᾶς ἔκαμαν μάγια! ἀνέκραξε σταματῶσα τὸν ἵππον της ὅπως ἀνεγείρῃ ἐπὶ τοῦ μετώπου της τὸ ἐκ λευκοῦ πανίου κράνος, τὸ ὁποῖον ἤρχιζεν ἤδη νὰ τὴν βαρύνῃ· Δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι πραγματικῶς αὐτὸς ὁ γέρων μάγος Γκουσὰ-Νισὶν κρύπτεται αὐτὸς καὶ ἡ κατοικία του εἰς καμμίαν ἀπρόσιτον γωνίαν;... Καὶ ὅμως εὑρισκόμεθα ὑπὸ τὰς συνθήκας τὰς ὁποίας ὥρισεν ὁ μικρὸς Χασάν, προσέθηκε γελῶσα, καὶ ἔχομεν βεβαίως τὸ δικαίωμα νὰ εἴπωμεν μὲ τὴν γλῶσσάν του, ὅτι «αἱ προθέσεις μας εἶνε εἰλικρινεῖς».

— Καὶ ἡ καρδία σου καθαρά, νέα Φράγκισσα, εἶπεν αἴφνης ὄπισθέν των ὡς ἠχὼ φωνή τις σοβαρὰ καὶ ἐμμελής· διὰ τοῦτο εἴθε ἐκεῖνος ὅστις ἐξετάζει τὰς καρδίας νὰ σὲ δεχθῇ εὐμενῶς...Καλῶς ἤλθετε, νέοι!

Ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ ἐστράφησαν λίαν ἔκπληκτοι. Ὄπισθέν των ὄρθιος παρὰ τὴν εἴσοδον χάσματός τινος, σχεδὸν ἀποκρυπτομένου ὑπὸ παραπετάσματος ἀναρριχωμένων φυτῶν,καταπιπτόντων ἐπιχαρίτως εἰς συμπλέγματα, ἵστατο πρεσβύτης ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον ὡς ἄνθρακες ὑπὸ τὰς πυκνὰς ὀφρῦς. Ἔφερεν ἐνδύματα ποδήρη ἐκ πανίου ἀπαστραπτούσης λευκότητος, ἡ χιονόλευκος πατριαρχικὴ γενειάς του κατέπιπτε μέχρι τῆς ζώνης, τὴν κεφαλὴν του δὲ περιέβαλλε κίδαρις ἐκ λευκοτάτης μουσελίνης. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου τοῦ πρεσβύτου τούτου ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς, τὸ δέρμα του ὑπόλευκον καὶ λεῖον ὡμοίαζε μὲ τὸν ἐλεφατόδοντα, αἱ δὲ θαυμάσιαι καὶ σχεδὸν διαφανεῖς καὶ λεπτοφυεῖς του χεῖρες συνεχέοντο μὲ τὰς λευκὰς πτυχὰς τῆς ἐνδυμασίας του. Ἡ θέα του ἦτο ἐπιβλητικωτάτη καὶ οἱ δύο νέοι κατελήφθησαν ὑπὸ ἀκουσίου σεβασμοῦ. Ἐμάντευσαν ἀμέσως ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πυρολάτρης ἱερεὺς καὶ ἡ αὐτὴ σκέψις ἐπῆλθε ταὐτοχρόνως εἰς ἀμφοτέρους, ὅτι ἡ ἱερὰ φλὸξ εἶχε μεταμορφώσει τὸ ὄν ἐκεῖνο, ἀνυψῶσαν αὐτὸ εἰς ὕψος ἀμέτρητον ὑπεράνω τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων ὄντων.

— Καλῶς ἤλθετε, ἐπανέλαβεν ὁ Γκουσὰ-Νισίν, σᾶς ἀνέμενα.

Οἱ ὁδοιπόροι ἀφίππευσαν ἐν σιγῇ, ἀκόμη συγκεκινημένοι ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἣν ἐδοκίμασαν.

Ὁ πρεσβύτης παρεμέρισε τὸ ἐκ χλοερῶν φυτῶν παραπέτασμα τὸ ἀποκρύπτον τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου καὶ ἔνευσεν αὐτοῖς νὰ εἰσέλθωσιν.

— Ἀφήσατε τοὺς ἵππους σας, εἶπε· δὲν τρέχουσι κανένα κίνδυνον· *τοὺς ἀπαγορεύω ἐγὼ* ν'ἀπομακρυνθῶσιν.

Καὶ ἐξέτεινεν ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἄνωθεν τῶν ἵππων· ἐφάνη δὲ ὅτι τὰ ζῶα συγκατετέθησαν πάραυτα νὰ τὸν ὑπακούσωσι, διότι ἔκλιναν τὰ γόνατα καὶ κατεκλίθησαν εὐπειθῶς χαμαί. Ἡ Αἰκατερίνη, ἥτις ἐγίνωσκε πόσον ζωηροῦ χαρακτῆρος ἦτο ἡ φορβάς της Γκουρέτ-Οὐλ-Ἀὶν (*Παρηγορία τῶν ὀφθαλμῶν*), οὐκ ὀλίγον ἐξεπλάγη. Ἀλλ' ὁ Μαυρίκιος μειδιῶν εἶπεν αὐτῇ κρυφίως:

— Μήπως πιστεύεις ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐμαγεύθησαν; Εἶνε κουρασμένοι.

Ὁ Γκουσὰ-Νισὶν ὡς νὰ ἐνόησε, χωρὶς ν' ἀκούσῃ τοὺς λόγους οὓς ἐπρόφερεν, ἀπήντησε μὲ φωνὴν σοβαράν:

— Ὄχι, δὲν εἶνε κουρασμένοι, νέε. Ἐγὼ τοὺς ἀπηγόρευσα ν'ἀπομακρυνθῶσι, καὶ δὲν θὰ κινηθοῦν ἀπ' ἐκεῖ παρὰ τὴν διαταγήν μου μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

— Τότε λοιπὸν εἶνε *ὑποβολή*;... εἶπεν ὁ Μαυρίκιος μετὰ μειδιάματος. Οἱ ἵπποι εἶνε ἀληθῶς πολὺ νευρικὰ ζῶα καὶ ὑποκείμενα ἐξόχως εἰς τὸν ὑπνωτισμόν... Θὰ ἦτο μάλιστα αὐτὸ ἀρκετὰ ἐπιτυχὲς μέσον νὰ τοὺς δαμάζωσιν ἐνόσω εἶνε ἀτίθασσοι.

Χωρὶς ποσῶς ν' ἀπαντήσῃ ὁ γέρων ἔδειξεν ἐκ νέου τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου, καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ὑπείκοντες εἰς τὴν ἄφωνον πρόσκλησιν εἰσέδυσαν, προηγουμένου αὐτοῦ.

Εὑρέθησαν ἐντὸς σπηλαίου ἐκτάκτων διαστάσεων ἰδίως ὡς πρὸς τὸ βάθος, διότι ὁ ἐκεῖ θόλος ἀνοιγόμενος, ἐντὸς τῆς πλευρᾶς ἀνυψοῦτο μέχρις ἑκατὸν μέτρων. Μέγα χάλκινον πύραυνον ἔκαιεν εἰς τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου καὶ διέχεεν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν γλυκὺ θάλπος. Τάπητές τινες ἦσαν ἐρριμμένοι κατὰ γῆς καὶ στῆλαι ἐκ προσκεφαλαίων ἐφαίνοντο οἱονεὶ ἀναμένουσαι τοὺς ἐπισκέπτας. Ἀγγεῖά τινα ἐκ λευκοσιδήρου ἢ χαλκοῦ, ἅτινα ἡ λαμπρὰ τοῦ μετάλλου ἐπεξεργασία καθίστα πολυτιμότερα τοῦ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, λυχνίαι σχήματος παλαιοῦ, ἔπιπλα ῥυθμοῦ περιέργου εὑρίσκοντο πέριξ. Τέλος δὲ πλήρης συλλογὴ ἀστρολογική, ἤτοι διυλιστῆρες, ἀστρολάβια, μαγικὰ πρίσματα, κρανία νεκρῶν καὶ νυκτερίδες ταριχευμέναι εἰς μίαν γωνίαν τοῦ σπηλαίου, ἐδείκνυον ὅτι ἡ κατοικία ἐκείνη ἦτο ἀνθρώπου ἔχοντος ἀξιώσεις εἰς τὴν ἀστρολογικὴν ἐπιστήμην. Ὀγκώδη βιβλία ἐπὶ παπύρου, ἀνελισσόμενα ὅπως τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἦσαν ἐρριμμένα ἐν ἀταξίᾳ παρὰ στήλην προσκεφαλαίων, ἐξ ὧν προφανῶς πρὸ μικροῦ ὁ πρεσβύτης εἶχεν ἐγερθῆ, ἐμαρτύρουν δὲ ὅτι ἠσχολεῖτο εἰς μελέτας ἀφῃρημένας καὶ βαθείας. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐνεποίησε περισσοτέραν ἔκπληξιν εἰς τὴν Αἰκατερίνην, ὅτε εἰσέδυσεν εἰς τὸ σκιόφως τοῦ σπηλαίου, ἦτο ἡ παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους σχεδὸν ὕπαρξις δύο ῥώτων ποασινωπῶν καὶ κινητῶν, ὧν κατ'ἀρχὰς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἰδιότητα. Ἐνῷ δὲ προσεπάθει νὰ ἐξηγήσῃ τί ἦσαν τὰ ῥῶτα ἐκεῖνα, αἴφνης δι' ἅλματος εὐκινήτου καὶ ἐλαφροῦ εὑρέθη παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Γκουσὰ-Νισὶν ἐξαίσιος πάνθηρ μὲ τρίχωμα λευκὸν καὶ ῥαβδωτὸν διὰ μελανῶν ὡσεὶ ἐξ ὁλοσηρικοῦ ῥαβδώσεων. Ἡ Αἰκατερίνη ἀκουσίως ἀνεπήδησε πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλ' ὁ γηραιὸς Γουέβρος στρεφόμενος πρὸς αὐτήν:

— Μὴ φοβῆσαι καθόλου, νέα, εἶπε. Τὰ ζῶα δύνανται ν' ἀναγνωρίζουν ὅσους ἔχουν καθαρὰν τὴν καρδίαν, καὶ ὁ πάνθηρ μου δὲν θὰ σὲ βλάψῃ ποσῶς. Φίλησέ τον εἰς τὸ μέτωπον, τέκνον μου, καὶ ἡ εἰρήνη θὰ συνομοληγηθῇ μεταξύ σας.

Ἡ Αἰκατερίνη ὁπωσοῦν συγκεκινημένη ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸ ὡραῖον ζῶον, τὸ ὁποῖον προσελθὸν ἐξηπλώθη ἥμερον παρὰ τοὺς πόδας της· εἶτα ἀνεγειρόμενον αἴφνης ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐλαφρότητα πτεροῦ στρουθοκαμήλου ἀφαρπαζομένου ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὁ πάνθηρ ἐστήριξε τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς νεάνιδος. Τὰ κινήματα τοῦ ζώου ἦσαν τόσον ἐλαφρὰ καὶ θωπευτικά, ὥστε πᾶς φόβος τῆς Αἰκατερίνης ἐξηλείφθη. προθύμως δὲ ἐκπάσθη τὸ εὐρὺ μέτωπον, ὅπερ παρουσίαζε πρὸς αὐτὴν τὸ χάριεν ζῶον. Ὁ πάνθηρ τότε ἐπανέπεσεν ἀψοφητεὶ χαμαί, ψαύων δὲ φιλικῶς δι'ὅλου αὐτοῦ τοῦ σώματος τὰς κνήμας τοῦ Μαυρικίου καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ Γκουσὰ-Νισίν, ἐπορεύθη καὶ κατεκλίθη παρὰ τὸ πύραυνον, γρύζων ὡς γιγαντιαῖος αἴλουρος.

Ὁ Μαυρίκιος, ὅστις εἶχε θέσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ῥεβόλβερ, ἕτοιμος νὰ συντρίψῃ τὸ κρανίον τοῦ θηρίου, ἂν ἔβλεπεν ὅτι ἐπεχείρει νὰ πληγώσῃ τὴν Αἰκατερίνην, ἦτο λίαν δυσηρεστημένος.

Ὁ γέρων αὐτὸς εἶνε τέλειος ἀγύρτης, διελογίζετο· ἀλλὰ μὴ τύχῃ καὶ μᾶς κάμῃ κακμιὰ αὐτὸς ὁ πάνθηρ!... Τί ἰδέα ἀλλόκοτος! ν' ἀναγκάσῃ τὴν Αἰκατερίνην ν' ἀσπασθῇ αὐτὸ τὸ ῥικτὸν ζῶον!... Μοῦ ἔρχεται ἡ ὄρεξις ν' ἀναχωρήσω ἀμέσως... Τῇ ἀληθείᾳ πολὺ ἀνόητος ἤμην νὰ ἔλθω νὰ χωθῶ ἐδῶ μέσα καὶ πρὸ πάντων νὰ φέρω καὶ τὴν ἀδελφήν μου!... Εἰς τὸ διάβολο νὰ 'πάγουν καὶ οἱ Γουέβροι καὶ αἱ ἀγυρτίαι των.

Ὁ γηραιὸς Παρσῆς ἐράνη μαντεύσας τὰς σκέψεις τοῦ νέου.

— Μὴ ἀνυπομονῆς, νέε Φράγκε, τῷ εἶπε μετ' ἀβροφροσύνης ἀναμίκτου μετὰ σοβαρότητος. Περὶ τῆς ὑποθέσεως, διὰ τὴν ὁποίαν ἤλθετε ἐδῶ, θὰ συνομιλήσωμεν, ἀφοῦ πρότερον δροσισθῆτε διά τινων ἀναψυκτικῶν καὶ ἀναπαυθῆτε. Ἐπιτρέψατε εἰς ἕνα πτωχὸν Γουέβρον νὰ ἐξασκήσῃ τὸ εὐγενέστερον δικαίωμα ἐξ ὅσων ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς προγόνους του, τὸ τῆς ἐξασκήσεως τῶν καθηκόντων τῆς φιλοξενίας πρὸς τοὺς ὁδοιπόρους.

Ὁ Μαυρίκιος προσέκλινε, καὶ ὁ γέρων νεύων πρὸς τοὺς ξένους του νὰ καθήσωσιν ἐκτύπησε τὰς παλάμας. Πάραυτα ἓν παραπέτασμα ἐξ ὑφάσματος καλύπτον τὴν εἴσοδον ἑτέρου ἐνδοτέρου σπηλαίου ἀνυψώθη, καὶ διῆλθεν ὁ μικρὸς Χασὰν προηγούμενος νεαρᾶς γυναικὸς τόσον ἐξαισίου καλλονῆς, ὥστε ὁ Μαυρίκιος καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἔμειναν ἔκπληκτοι.

Ἦτο νεᾶνις ἔχουσα ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ εὐλύγιστον, φέρουσα μακρὰν καὶ μαλακὴν ἐσθῆτα μυριόπτυχον. Ψέλλια ἐκ χαλκοῦ ἐξαιρέτου ἐπεξεργασίας περιέβαλλον τοὺς βραχίονάς της παρὰ τὸ μετακάρπιον καὶ ἄνωθεν τοῦ ἀγκῶνος. Ἡ λεπτὴ ὡσεὶ ἐκ μετάξης κόμη της, ἥτις διὰ τῆς βαφῆς εἶχεν ἀποκτήσει χροιὰν ξανθὴν ἔντονον, κατέπιπτε μέχρι τῶν πτερνῶν της κατὰ βαρείας πλεξίδας στολιζομένας δι' ἀργυρῶν νομισμάτων. Δὲν ἔφερε πέπλον παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν Περσίδων, τούτου δ' ἕνεκα ἠδύνατό τις νὰ θαυμάσῃ τὸ ἀσκεπὲς πρόσωπόν της μὲ τὰ κανονικώτατα αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ καὶ τοὺς λαμπροὺς γαλανοὺς ὀφθαλμούς της, σημεῖον ἐθνογραφικὸν κοινὸν εἰς τὴν νεάνιδα καὶ τὸν πάππον της, χαρακτηριστικὸν τῆς γνησιωτέρας φυλῆς τοῦ Φαοσιστάν. Εὐγενέστατον καὶ χαριέστατον ἦτο τὸ βάδισμα καὶ τὸ ἦθος τῆς νεαρᾶς Γουέβρας. Ἐκράτει μέγα ἀγγεῖον ἐκ τοῦ ποικιλόχρου ἐκείνου κρυστάλλου, ὅστις φαίνεται οἱονεὶ ἐγκεκολλημένος διὰ πολυτίμων λίθων καὶ κατασκευάζεται εἰδικῶς ἐν Περσίᾳ, περιέχον ποτὸν δροσερὸν χιονῶδες καὶ ἀρωματικόν. Ὁ μικρὸς Χασὰν ἐκράτει ὑδροχόην πλήρη διαυγοῦς ὕδατος, καὶ λεκάνην, ἅτινα παρουσίασε πρὸς τοὺς ξένους διὰ νὰ νίψωσι τὰς χεῖράς των. Εἶτα ἡ Λεῖλὰ προσέφερε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν κοχλιάριον ξύλινον ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἰς τὸ Ἰράν, ἐδέχθησαν δὲ μετ' εὐχαριστήσεως μετὰ τὴν μακρὰν αὐτῶν πορείαν τὸ τερπνὸν μῖγμα τὸ συνιστάμενον ἐκ ῥοδίου, πορτοκαλλίου καὶ λεμονίου καὶ δροσιζόμενον δι' ἀγνοτάτης χιόνος τοῦ Ἐλβένδ Συνήθως πάντες ποιοῦνται χρῆσιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κοχλιαρίου· ἀλλ' εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ γηραιοῦ Γουέβρου ἕκαστος εἶχε τὸ ἰδικόν του καὶ ὁ νεωτερισμὸς οὗτος ἤρεσε τὰ μέγιστα εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Κερδίκ.

Τὰ κοχλιάρια ταῦτα εἶνε ἄξια περιγραφῆς τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καθίστανται ὁσημέραι σπα-

νιώτερα ἐν Περσίᾳ, ὅπου ἀρχίζουν ν' ἀντικαθιστῶνται ὑπὸ πολὺ κοινοτέρων. Ὁ τεχνίτης τὰ κατασκευάζει συνήθως ἐκ ξύλου ἀπιδίας, λείου καὶ διαφανοῦς ὡς μαρμάρου (διότι οἱ Πέρσαι οὐδέποτε θέτουσι μέταλλον εἰς τὸ στόμα των). Ἡ λαβή των ἔχουσα μῆκος δεκαπέντε περίπου ὑφεκατομέτρων, κομψὴ τὸ σχῆμα, εἶνε λεπτῶς ἐπεξειργασμένη καὶ γεγλυμμένη ὡς τρίχαπτον· τὸ κοῖλον τοῦ κοχλιαρίου, περιεκτικότητος ἑνὸς μικροῦ ποτηρίου, εἶνε βαθὺ καὶ ὠοειδές, ὁμοιάζει δὲ μὲ κέλυφος ὠοῦ κατὰ τὴν διαφάνειαν· ἀλλ' ἐπὶ τῆς λείας καὶ γαλακτώδους τὴν ὄψιν ἐπιφανείας αὐτοῦ ἀραβουργῆ ἰδιορρυθμότατα γράμματα καὶ ῥητὰ ὁλόκληρα διὰ περσικῶν χαρακτήρων εἶνε κεχαραγμένα καὶ παρέχουσιν εἰς τὸ κομψὸν ἀντικείμενον τὴν ὄψιν ῥαφιδώματος. Ἕκαστον μέρος τοῦ κοχλιαρίου εἶνε κεκαλυμμένον ὑπὸ τοιούτων κοσμημάτων, ἅτινα φαίνονται χαραχθέντα ὑπὸ ποδῶν μυίας, τόσον εἶνε λεπτά. Ἀπορεῖ τις πῶς χεῖρες ἀνθρώπιναι ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτελέσωσι τόσον ἐλαφρὰν κοσμηματογραφίαν. Ὁ Μαυρίκιος καὶ ἡ ἀδελφή του εἶχον πολλάκις ἀκούσει ἐπαινουμένους τοὺς ἐν Περσίᾳ ξυλογλύπτας, οὐδέποτε ὅμως εἶχον ἰδεῖ δεῖγμα τόσον τέλειον τῆς ἐπιτηδειότητός των. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ κοχλιάρια οὐδέποτε ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλληλα, ὅλως δὲ διάφορά εἰσι τὰ φανταστικά των σχέδια.

Ἐνῶ οἱ δύο νέοι ἀνεκουφίζοντο, ἡ ὡραῖα Λεϊλὰ ἐκάθησε πλησίον τῆς Αἰκατερίνης καὶ τὴν παρετήρει μετ' ἀφελοῦς περιεργείας. Δὲν ἐβράδυναν νὰ συνάψωσι φιλικὴν συνδιάλεξιν καὶ ὁ μικρὸς Χασὰν ἐλθὼν ἐκάθησε παρὰ τοὺς πόδας των ὁμοῦ μετὰ τοῦ πάνθηρος, ὅστις εἶχε σκιρτήσει εὐθὺς ἅμα τῇ εἰσόδῳ τῆς Λεϊλᾶς.

Αἱ δύο νεάνιδες, τὸ παιδίον καὶ τὸ ζῶον ἀπετέλουν ἀναντιρρήτως χαριέστατον σύμπλεγμα.

Ἐν τοσούτῳ ὁ γηραιὸς Γουέβρος καὶ ὁ Μαυρίκιος ἤρχισαν νὰ συνομιλῶσι περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐνδιαφέροντος τὸν νεαρὸν ἀρχαιολόγον

— Γνωρίζω διὰ ποῖον σκοπὸν ἦλθες ἐδῶ, εἶπεν ὁ Γκουσὰ-Νισὶν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μαυρίκιος ἡτοιμάζετο νὰ ἐξηγηθῇ. Οἱ ἐργάται σου ἀρνοῦνται νὰ ἐργασθῶσι. Κυκλοφοροῦν φῆμαι ἀπαίσιοι περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν Φράγκων, σὰς ἀποδίδουν τὴν ξηρασίαν, ἐξ ἧς ἀπειλεῖται ἡ πεδιάς, τὴν ἔκλειψιν τῆς σελήνης .... Λέγουσιν ὅτι, ἀφότου ἀνεσκάψατε τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς μὲ τὴν ἀσεβῆ σκαπάνην σας, ἡ ὀργὴ τοῦ οὐρανοῦ ἀπειλεῖ τὸ Ἰράν.

— Πραγματικῶς, ἀπήντησεν ὁ Μαυρίκιος. Καὶ δὲν ἐκπλήττομαι, ἂν αἱ φῆμαι αὗται ἔφθασαν μέχρις ὑμῶν, διότι ὅλοι τὰς ἐπαναλαμβάνουσιν.

Ὁ γέρων ἐμειδίασε μειδίαμα αἰνιγματῶδες.

— Ναί, ἐπανέλαβε μὲ φωνὴν βραδεῖαν, αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουσιν ὅλοι. Ἀλλὰ διατί ἔλαβες τὴν ἀπόφασιν νὰ καταφύγῃς εἰς τὸν Γουέβρον ὅπως εὕρῃς ἐργάτας καὶ διατί αὐτὸς τὸ γνωρίζει; Ἐνεπιστεύθης τὴν ἰδέαν σου εἰς ὅλους; Ἔσο εἰλικρινής.

— Ὄχι βεβαίως, ἀλλά. . .

— Μὴ προσπαθῇς νὰ ἐξηγήσῃς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς, καὶ ἀρκέσθητι νὰ ἔχῃς ἐμπιστοσύνην εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀναγινώσκει τὰς καρδίας. Ἀλλὰ ἐξήγησέ μου τώρα καὶ σὺ διατί ἤρχισες τὰς ἀνασκαφάς σου εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῶν Ἐκβατάνων;

— Προφανῶς διότι ἤλπιζα ν' ἀνακαλύψω ἐκεῖ ὅ,τι ζητῶ, ἀπήντησεν ὁ Μαυρίκιος.

— Ἔχεις ἄδικον. Τὰ χώματα, τὰ ὁποῖα ἤρχισες ν' ἀνασκάπτῃς, δὲν σκεπάζουσιν οὔτε τὸ ἑπταπλοῦν καὶ ἑπτάχρουν τεῖχος, οὔτε τὸν ναὸν τοῦ Μίθρα. Ἀπατᾶσαι ὡς πρὸς τὴν θέσιν, νέε Φράγκε. Ἐκεῖ ὅπου σκάπτεις θὰ εὕρῃς τὸ πολὺ λείψανα τῶν λουτρῶν τῶν γυναικῶν τοῦ Σελεύκου, οἰκοδομὰς σχετικῶς νεωτέρας ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἀναζητεῖς....

— Πῶς δύνασαι νὰ μοῦ τὸ ἀποδείξῃς; ἠρώτησεν ὁ Μαυρίκιος μετ' ἐξάψεως. Δὲν δύνασαι νὰ γνωρίζῃς τί ἐμπερικλείει ἡ γῆ εἰς τὸ δεῖνα μέρος ἢ εἰς τὸ ἄλλο...

— Σοῦ ἐπαναλαμβάνω ὅτι *γνωρίζω*, νέε. Ἀλλ' ὡς ἐκ περισσοῦ δεῖξέ μου σὺ τὴν θέσιν τῶν ἀνασκαφῶν σου· θὰ σοῦ ἀποδείξω τὸ λάθος σου.

Ὀλίγον ἔλειψεν ὁ Μαυρίκιος ν' ἀρνηθῇ· ἀλλὰ συλλογισθεὶς ὅτι ὁπωσδήποτε, ἀφοῦ μετέβη νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ γηραιοῦ Γουέβρου, θὰ ἦτο παιδαριῶδες νὰ τὸν προσβάλῃ, ἔλαβε τὸ σημειωματάριόν του καὶ ἐχάραξε δι' ὀλίγων γραμμῶν μολυβδοκονδύλου τὸ σχέδιον τῶν ἀρξαμένων ἀνασκαφῶν.

Ἕπεται συνέχεια X.

ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

(14 — 20 Αὐγούστου)

Μετεωρολογικὰ Στοιχεῖα **Ἀθηνῶν**	Ἡμέραι							Ἐξηγήσεις
	14	15	16	17	18	19	20	
Ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις	753,1	752,6	751,0	751,0	751,7	751,2	749,2	Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις παριστᾷ τὸ ὕψος τῆς ὑδραργυρικῆς στήλης, τῆς μετρούσης τὸ βάρος τοῦ ἄνωθεν τοῦ βαρομέτρου ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος· ἐκτιμᾶται δὲ εἰς χιλιοστὰ τοῦ μέτρου.
Μέση θερμοκρασία	26,6	24,5	24,6	25,6	26,0	25,5	26,5	Ἡ μέση θερμοκρασία κατὰ τὴν ἑκατονταέβαθμον κλίμακα ἐκτιμωμένη, παριστᾷ τὸν μέσον ὅρον τῶν διαφόρων θερμοκρασιῶν τῆς ἡμέρας.
Μεγίστη θερμοκρασία	30,8	27,7	27,3	29,8	31,5	31,0	30,8	Ἡ μεγίστη θερμοκρασία παριστᾷ τὴν ὑψηλοτέραν κατὰ τὴν διάρκειαν ἑκάστης ἡμέρας θερμοκρασίαν.
Ἐλαχίστη θερμοκρασία	22,4	21,4	21,9	21,2	20,5	20,6	22,2	Ἡ ἐλαχίστη θερμοκρασία παριστᾷ τὴν χαμηλοτέραν κατὰ τὴν διάρκειαν ἑκάστης ἡμέρας θερμοκρασίαν.
Σχετικὴ ὑγρασία	41	39	44	37	45	63	61	Ἡ σχετικὴ ὑγρασία παριστᾷ τὸν λόγον τῆς πραγματικῆς ὑγρασίας τῆς ἀτμοσφαίρας πρὸς τὴν μεγίστην δυνατὴν ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας· ἐκτιμᾶται δὲ ἀπὸ τοῦ 0 μέχρι τοῦ 100· τὸ 0 παριστᾷ τὴν τελείαν ξηρασίαν, τὸ δὲ 100 τὴν μεγίστην ὑγρασίαν τῆς ἀτμοσφαίρας.
Ἀπόλυτος ὑγρασία	10,59	10,29	10,11	8,93	11,20	15,87	16,46	Ἡ ἀπόλυτος ὑγρασία σημαίνει τὴν ποσότητα τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑδρατμῶν· ἐκτιμᾶται δὲ ἐκ τῆς πιέσεως, ἣν ἐπιφέρουσιν οὗτοι ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων, μεθ' ὧν εὑρίσκονται εἰς ἐπαφήν, διὰ τοῦ ὕψους ὑδραργυρικῆς στήλης ἰσορροπούσης τὴν πίεσιν ταύτην.
Βροχὴ	—	—	—	—	—	—	—	Ἡ βροχὴ καὶ ἡ χιὼν ἐκτιμῶνται εἰς χιλιοστὰ τοῦ μέτρου καθ' ὕψος ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς.
Χιὼν	—	—	—	—	—	—	—	
Χάλαζα	—	—	—	—	—	—	—	
Νέφη	1	4	3	1	1	0	1	Τὰ νέφη ἐκτιμῶνται ἀπὸ τοῦ 0 ἕως 10· τὸ 0 παριστᾷ τὸν ἐντελῶς ἀνέφελον οὐρανόν, τὸ δὲ 10 τὸν τελείως κεκαλυμμένον ὑπὸ νεφῶν.
Ἄνεμος καὶ ἔντασις αὐτοῦ	BA.5	BA.2	B.7	BA.3	N.3	N.3	N.5	Ἡ ἔντασις τῶν ἀνέμων ἐκτιμᾶται ἀπὸ 0 ἕως 9· τὸ 0 παριστᾷ τὴν νηνεμίαν, τὸ δὲ 9 τὴν θύελλαν.
Θάλασσα	3	2	2	1	1	0	1	Ἡ κατάστασις τῆς θαλάσσης ἐκτιμᾶται κατὰ τὴν ἑξῆς κλίμακα: 0 = γαληνιαία, 1 = τεταραγμένη, 2 = κυματώδης, 3 = τρικυμιώδης, 4 = ἀγρία.
Μέσαι θερμοκρασίαι **Εὐρώπης**	14	15	16	17	18	19	20	
Κέρκυρα	23,0	24,0	23,5	23,5	24,0	24,5	24,0	
Βῶλος	—	—	—	—	24,5	25,5	26,5	
Πάτραι	26,5	25,5	25,5	26,5	27,0	26,5	26,5	
Τρίπολις	29,0	21,0	21,0	20,5	21,5	24,0	20,5	
Κωνσταντινούπολις	24,0	—	—	—	22,0	23,5	22,5	
Ὀδησσὸς	16,2	15,7	17,8	14,8	14,1	14,0	20,8	
Βατοὺμ	—	23,1	23,5	22,1	13,2	13,2	—	
Παρίσιοι	19,6	18,4	17,2	16,3	17,2	16,3	—	
Ῥώμη	21,5	23,0	22,5	22,5	24,5	23,0	24,5	
Νεάπολις	22,0	23,5	24,0	28,5	23,0	18,5	24,0	
Βρινδήσιον	24,5	24,0	22,5	22,5	19,5	24,0	24,5	
Καλιάρη	21,0	22,0	27,0	23,5	24,5	21,0	25,5	
Πάνορμον	23,5	—	—	—	25,0	24,0	25,0	
Μελίτη	21,0	25,5	25,5	25,0	25,0	27,0	26,5	

Παρατηρήσεις. — Ἡ *ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις* καὶ ἡ *μέση θερμοκρασία* τοῦ *ἀέρος* καθ' ὅλον τὸ ἐφθήμερον τοῦτο κυμαίνονται περὶ τὰ *κανονικὰ* ὕψη αὐτῶν.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀρχαιολογικά

Ὁ ὀβελίσκος τῆς Κλεοπάτρας, ὅστις εἶνε τοποθετημένος εἰς μίαν τῶν κεντρικωτέρων πλατειῶν τοῦ Λονδίνου, θρύπτεται ἀπειλῶν νὰ καταστῇ ἐντὸς ὀλίγου λίθος ἄμορφος. Τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ Λονδίνου, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας παρεμορφώθη ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ὁ μονόλιθος οὗτος, ὅστις ἀντέσχεν ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου.

— Ὑπὸ τῆς γενικῆς ἐφορείας τῶν ἀρχαιοτήτων ἐνεργοῦνται ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ χώρῳ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τοῦ Ἄργους καὶ μέχρι τοῦδε ἀνεκαλύφθησαν πολλαὶ σειραὶ ἐδωλίων καὶ μέρος τῆς σκηνῆς. Ὁ δὲ διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς σχολῆς ἐνεργεῖ ἀνασκαφὰς ἐπὶ τοῦ Πτῴου ὄρους.

Φιλολογικά

Τὸ *Ἀθήναιον* δημοσιεύει ἄρθρον τοῦ κ. Σπυρίδωνος Λάμπρου περὶ τῆς πυροπλήσεως τοῦ ἐν Ἄθῳ μοναστηρίου τῆς Σιμόπετρας. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς κατεστράφη ὁλόκληρος, περιεῖχε δὲ 244 χειρόγραφα, τῶν ὁποίων κατάλογον εἶχε συντάξει ὁ κ. Λάμπρος τὸ 1880. Ἐκ τῶν ἀπολεσθέντων χειρογράφων 43 ἦσαν γεγραμμένα ἐπὶ περγαμηνῆς καὶ 197 ἐπὶ χάρτου. Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων ὑπῆρχον 1 τοῦ Θ' αἰῶνος, 6 τοῦ Γ', 3 τοῦ ΙΑ', 10 τοῦ ΙΒ', 13 τοῦ ΙΓ' καὶ 10 τοῦ ΙΔ'. Τὰ λοιπὰ ἀνάγονται εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος χρονικὸν διάστημα. Μεταξὺ τόσων χειρογράφων, παλαιοτέρων τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐδὲν περιεῖχεν ἔργον κλασικοῦ τινος, ἀλλὰ συγγραφὰς θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, οἷα τὰ ἔργα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζινοῦ κλπ. Τέσσαρα δ' ἦσαν κεκοσμημένα διὰ ζωγραφιστῶν κεφαλαίων· ἐξ αὐτῶν ἓν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἦτο παλίμψηστον περιέχον ἄλλοτε σχόλια εἰς τὸν Ἀριστοτέλην. Ἐν τέλει τοῦ ἄρθρου ὁ κ. Λάμπρος παραθέτει κατάλογον τῶν ἀντιγραφέων τῶν χειρογράφων τῆς μονῆς Σιμόπετρας.

— Ἐν τῷ ἐν Πετρουπόλει ἐκδιδομένῳ *Ἀγγελιαφόρῳ τῆς Ἱστορίας* δημοσιεύεται ἀπό τινος μακρὰ ἱστορικὴ μελέτη περὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἀντιπροσώπων τῆς Ῥωσσίας, πολλὰ ἐνδιαφέροντα περιέχουσα περὶ τῆς δράσεως τῶν Ῥώσσων ἐν Βυζαντίῳ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἐφεξῆς.

— Κατὰ τὸ 1890 ἐξεδόθησαν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις 1,118 μυθιστορήματα, 881 δὲ ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ. Τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῶν ἐκδοθέντων βιβλίων εἶνε 4,559 ἐν Ἀμερικῇ καὶ 4,414 ἐν Ἀγγλίᾳ.

Καλλιτεχνικά

Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου ὁ κ. Ε. Κούρτιος ἀνεκοίνωσε μελέτην αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς ἐν τῇ ἑλληνικῇ πλαστικῇ*. Ἐν αὐτῇ ἐξετάζει τὰς διαστάσεις καὶ τὰς ἀναλογίας τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἔργοις καὶ ἰδίως ἐν τοῖς ἀνακαλυφθεῖσι κατὰ τὰς τελευταίας ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφάς. Ἐκ τῶν παρατηρήσεών του δ' ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι, ὄντες πιστοὶ μιμηταὶ τῆς φύσεως, διέκρινον καθαρῶς τὸν ἀνδρικὸν ἀπὸ τὸν γυναικεῖον ὀφθαλμόν.

Ἐπιστημονικά

Προσεχῶς θὰ ἐγκαινισθῇ τὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους Αἴγγουαλ ἀστεροσκοπεῖον, ὅπερ προώρισται νὰ γείνῃ ἓν τῶν κυρίων κέντρων πρὸς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ.

— Ὁ ἀστρονόμος Elkin ἐπεβεβαίωσε κατ' αὐτάς, διὰ καταμετρήσεως τῶν παραλλάξεων δέκα ἐκ τῶν μεγάλων ἀστέρων τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ὁρισθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων Gylden καὶ Peters μέσην ἀπόστασιν τῶν πρώτης τάξεως ἀστέρων. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις δ' αὐτοῦ, διὰ νὰ φθάσῃ ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων τὸ φῶς εἰς τὴν γῆν ἀπαιτοῦνται 34 1)2 ἔτη. Ἐξετάσας δὲ καὶ ἄλλους ἀστέρας διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου ὁ Elkin, παρετήρησεν ὅτι ὁ πλησιέστερος πρὸς τὴν γῆν ἐκ τῶν μεγάλων ἀστέρων εἶνε ὁ 61 τοῦ Κύκνου, τοῦ ὁποίου τὸ φῶς διὰ νὰ φθάσῃ μέχρις ἡμῶν ἀπαιτεῖ δέκα ἔτη.

— Ὁ κομήτης Tempel Swift, τοῦ ὁποίου ἡ περίοδος εἶνε 5 1)2 ἐτῶν καὶ ὅστις διῆλθεν εἰς τὸ περιήλιόν του τὴν 9 Μαΐου 1886, θὰ ἀναφανῇ τὴν 15 τοῦ προσεχοῦς Νοεμβρίου.

— Κατ' αὐτὰς ἐνεκαινίσθη ἐν Βερολίνῳ εἰδικὸν θεραπευτήριον πρὸς μελέτην καὶ θεραπείαν τῶν μιασματικῶν νόσων.

Ἐθνογραφικά

Εἰς τὸν ἐν Παρισίοις ζωολογικὸν κῆπον τοῦ ἐγκλιματισμοῦ ἔχει καταρτισθῇ ἐθνογραφικὴ ἔκθεσις μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Ἡ ἔκθεσις αὕτη, παριστᾷ καραβάνιον αἰγυπτιακόν, ἀποτελούμενον ἐξ 120 ἀτόμων παντὸς φύλου καὶ ἡλικίας, Βεδουΐνων, Φελάχων, Βερβερίνων, Σουακλήδων καὶ ἐξ 80 καὶ πλέον κτηνῶν κομισθέντων ἐξ Αἰγύπτου, ἤτοι ἵππων τῆς ἐρήμου, λευκῶν ὄνων τῆς Μέκκας, δρομάδων, βουβάλων, αἰγῶν, προβάτων καὶ κυνῶν. Πρὸς τούτοις ἔχει κατασκευασθῇ καὶ εἶδος αἰγυπτιακοῦ χωρίου μετ' ἀνατολικῆς ἀγορᾶς, ἐν ᾗ ὁ ἐπισκέπτης ἀπαντᾷ λεπτουργούς, τορνευτάς, γλύπτας ἐλεφαντοστοῦ, ἐδωδιμοποιούς, κεραμεῖς, κουρεῖς, πωλητὰς αἰγυπτιακῶν περιεργοτήτων, ὀφασμάτων κτλ. Ἐν καφενείῳ δὲ μὲ αἰγυπτιακὴν ἐπίπλωσιν προσφέρεται καφὲς καὶ ναργιλὲς ὑπὸ Βερβερίνων καφεπωλῶν, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ὀρχηστρίδες χορεύουσιν, ὑπὸ τὸν ἦχον μουσικῆς μὲ ρυθμὸν ξενότροπον, χοροὺς τοῦ τόπου των.

Παντοῖα

Τὴν 4)16 Αὐγούστου ἤρχισαν ἐν Βρυξέλλαις αἱ συνεδριάσεις τοῦ μεγάλου συνεδρίου τῶν κοινωνιστῶν, εἰς ὃ ἔλαβον μέρος 362 ἀντιπρόσωποι διαφόρων κοινωνιστικῶν σωματείων τῆς Εὐρώπης.

— Ἡ διεύθυνσις τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ἀπηύθυνε πρὸ μηνὸς μόλις τὴν ἐτησίαν αὐτῆς ἔκθεσιν πρὸς τὴν κυβέρνησιν διὰ τὸ ἔτος 1890, καθ' ἣν ἀναιροῦνται μὲν ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ ἐπισκέπται τῶν αἰθουσῶν, αἵτινες περιλαμβάνουσι τὰ θαυμάσια ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὰς αἰγυπτιακὰς συλλογάς, αὐξάνουσι δὲ ἀναλόγως οἱ θαμῶνες τοῦ ἀναγνωστηρίου, τοῦ ζωολογικοῦ μουσείου καὶ τῆς αἰθούσης τῶν αὐτογράφων. Ἀγοραὶ ἐγένοντο κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὑπὸ τοῦ Μουσείου ἀρκεταί, μεταξὺ δὲ ἄλλων περιέργων ἀντικειμένων ἀπέκτησε τὸ Μουσεῖον καὶ σπανιώτατον ἀντίτυπον τῶν ἐπιστολῶν Σήξτου τοῦ Δ' πρὸς τὴν δημοκρατίαν τῆς Βενετίας, ἐκδοθεισῶν ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1483. Ὡς πρὸς τὴν συλλογὴν τῶν χειρογράφων, λέγεται ἐπὶ λέξει ἐν τῇ ἐκθέσει, ἐπλουτίσθη αὕτη διὰ θησαυροῦ ἀνεκτιμήτου ἀξίας, ἤτοι τοῦ κειμένου τῆς *Ἀθηναίων πολιτείας*, ἔργου ἀποδιδομένου εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, τὸ ὁποῖον ἐπιστεύετο ὡς ἀπολεσθὲν διὰ παντός». Εὐτυχέστατον ὑπῆρξεν ἐπίσης τὸ Μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας, τὸ ὁποῖον ἀφῆρπασεν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν τὴν ὡραιοτάτην ὑπάρχουσαν ἐν τῷ κόσμῳ συλλογὴν ἀραχνῶν, περιλαμβάνουσαν 10,000 ἀράχνας ἐν ἀρίστῃ καταστάσει διατηρουμένας καὶ χωρισμένας εἰς 2,000 διάφορα εἴδη. Τέλος τὸ Μουσεῖον ἐπλούτισεν οὐσιωδῶς ὁ Ἐμὶν πασσᾶς, πέμψας ποικίλα καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα δείγματα μαστοφόρων καὶ ἄλλων ζώων ἐκ τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, μέχρι σήμερον ἀγνώστων.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων τοῦ «Α Σ Τ Ε Ω Σ» 1891.